

СОНЯ КЕЛЕВЕДЖИЕВА
ДУШАТА НА СЛОВОТО

chitanka.info

На Васил — за всичко взаимно по общия ни път!

МОИТЕ ДУМИ ЗА ТАЗИ КНИГА

Те са по-ясни от белия ми ден, драги мои читатели. Идвам на втората си среща с Вас, преизпълнена с очакване и надежда. Очакването ми е да споделите честно моите вълнения и размисли при срещите ми с истинската поезия. Надеждата ми е да приемем заедно тази поезия като една потребност за разтърсените ни от времето души и за пореден път да си признаем, слава-богу, че я има тази красота в живота на обикновения човек.

От дълго време ме вълнува житейската и творческа съдба на талантливите поети и писатели на Сливен, потопени години в неговите възторзи и терзания, останали на първата линия, за да защитават правото да има вдъхновено художествено слово — частица от съвременната българска литература.

Този път срещите ми са богати с лирическите пориви на един поет на нежността и вярата, на болката, светлината и опиянението от човешката любов. Този път благодарността ми е към поета *Константин Шарков* оставил след себе си до сега шест чудесни книги с лирика. Неговото име почти половин век се свързва с културно-творческия живот на нашия град. Удивително скромен като човек, плодовит и винаги изненадващ като творец, поетът създаде и създава впечатляващо поетично дело — с много топлота, мъдрост, с прецизирано образно слово. Искях да надникна в неговия свят, да проумея радостите и болките му, искрено да общувам с неговите вълнения и да помогна с книгата си да го разберем, да го обикнем още повече и като поет, и като човек.

Задачата ми не се оказа толкова лесна. За да се издигнеш до неговите наблюдения и обобщения, би трябвало да притежаваш същото умение „да се вижда живота“ по неповторим начин и „запечатва“ с майсторство на белия лист. В това отношение поетът е доста „неуловим“, защото зад привидната простота и приземност на поезията му, той винаги умее да намери онова зърно на философско прозрение, което ние сами се мъчим да „засадим“ в себе си. Няма

неуловими за погледа му неща и, търсейки необходимата форма на изказ, успява да ни внуши своите прозрения. Това аз имах предвид, тъй като съм запозната с десетките отзиви за неговото творчество през годините, но грижата ми бе да го покажа в светлината на един осмислен и изстрадан живот, какъвто е неговият. Той е до болка искрен и откровен пред своите читатели.

Многопластовите поетични натрупвания в книгите му единствени ми позволиха да го „събера“, доколкото мога, в няколко тематични кръга, очертали облика на неговата лирика. За всичко това ми помогна и моят редактор Марин Кадиев — един апостол на новата ни литература, както го наричат приятелите му и пръв критик на книгата ми „Орис“. Той има моята сърдечна благодарност.

Времето, както капката вода, дълбае и най-якия камък. Често пъти то пораждава и словото на творците. Моите срещи с поезията на Константин Шарков нямат за цел оценки за безсмъртие. Присъди издава само времето.

Чувствам се обаче задължена да вървя по горещата диря на творчеството, да прозра душата на словото с целия трепет и риск на опита си, защото зная в края на краищата, че талантът е една любов, която трябва да бъде споделена.

Авторът

ЛЮБОВТА — ТЪРЖЕСТВО И БОЛКА

*Положи ме като печат на
сърцето си,
като пръстен на ръката си,
защото любовта е силна като
смърт;*

*...
Големи води не могат угаси
любовта,
и реки не ще я залеят.
(Песен на песните), гл. 8:6-7*

Понякога не ни се иска да повярваме на думите, че всеки изгрев носел живот, защото духът ни вече се чупи под напора на настоящето, в което трагичното властва. Усилията ни да живеем с усмивка са неистови. Все по-вгълбени сме, но не защото мечтаем, а защото мислите ни мъчително се ровят във виденията за утрешния ден. Все по-строго гледат очите ни, а духът се лута безпомощно, сложно криволичи задъхан. В такива моменти, според мен, чистото слово и любовта единствени идват като спасение. И добре е, че още ги има — мисля си, защото в тях се крият неподозирани сили: светлина и красота! И полет има, и прозрения, и съвест, и вяра... Те — вечни и чисти, идват, за да ни избавят от съмнения и болка, от самозатваряне и самопогубване... Стига само да протегнем към тях добри ръце...

Поезията има удивителна сила! „Понякога ние дори не подозираме какво място заема в живота на хората голямата, истинската поезия! Какво богатство от мисли, багри, чувства, нюанси придава на нашия душевен живот“. (Петър Динеков)

А любовта? С нея се раждаме и умираме. Тя е тържеството и болката на живота ни!

Любовта е поезия, а поезията е любов!

Да посегнем с ръка и да отворим поетичните книги. Пред мен са творбите на Константин Шарков. Многозвучни по емоционалност, изява на неговата чувственост и извисеност, те са един микрокосмос, съчетал в себе си неповторимото, съкровеното, изстраданото от човешкия дух. В тях прелива и жива любов — порив и сила, вяра и надежда, дълг и жажда за живот, и търпение... И може би чрез тях ще повярваме, че изгревът носи живот, а залезът е знак за рождеството на свободния нов ден. Може би чрез словото му, духът ни отново ще се роди за полет, спасен за светлина...?

Протягаме добри ръце към поезията му.

Дано в нея намерим днес спасението си!

Любовта е красота в стихотворенията на Константин Шарков, доброта и жертвено усещане, но и пълно с трагизъм чувство. Творбите му, подчинени на тази тема, разкриват най-ярко вътрешната му биография. И въпреки че стиховете само маркират съкровените мигове от нея, за всеки читател е ясно, че в тях преливат болки, възторзи, нежни копнения — проекции на духовната поетова същност.

Спомням си един разговор от 1996 година с него, в който той сподели по повод лиричните творби на една сливенска поетеса: „Ако любовта към жената е конкретно усещане, то любовта към РОДИНА, ПРИРОДА, ЖИВОТ — са многопластови усещания. Истинската любов виждаме в хармонията между две души, в жертвоготовността ѝ. Такава любов има една цел — да се изживее достойно живота“. Тези думи ме накараха да разгърна книгите му и да потърся в тях потвърждение на това почти юношеско негово опиянение от любовта. И не се излъгах...

Най-ярка изява любовните трепети на душата намират в книгата му „Мълчанието казва всичко“ (1994 година). Любовта в нея е синтезиран образ, пречупен през поетовия житейски опит. Тя „разпуква земята, / за да дойде под слънцето кълн“ („Тишина“), „срещу вятър върви незрима“ („Неказани думи“), „изпълва всеки дневен час“ („Приказка“). Любовта е просто живот за неспокойния дух на поета.

Жената, любимата не е физически зрима в книгите му, въпреки че към нея са адресирани творбите. Тя по-скоро е видение в бяло (по думите на автора героинята няма прототип), отъждествена е със самата любов. Спасителка на душата му, тя е надежда, вятър любовен, който

разпалва жаравата на чувствата у лирическият герой. Нейният образ се разтваря в „мига на песните“ („Боса“) и „в тая капка-бисер / и в клончето, което се протяга“ („Ти“ — кн. „Крехък кремък“). Чрез нея „всичко гори, / съществува и пей, и говори“ („Неказани думи“), и бликват мисли, страст и ласки.

Поетът — лирически герой на стиховете си, жадува топлина. Познание за света търси чрез любовната стихия. Само потопен и слял се с нея намира себе си и препуска „като стар харамия“ по нови пътища, за да направи „пътека сред тръне“, защото:

*дето има любов, там простора
сам разтваря прегръдка и вика
да го стигне човека...*
(„Мелодия“ — „Мълчанието казва всичко“)

Стиховете за любовта са целенасочени и богати в смислово отношение, съдържат поетовото по човешки философско отношение към това чувство. В творби като „Тишина“, „Неказани думи“, „Черти“, „Приказка“, „Само мама и ти“, „Творчество“ и др., са сложно синтезирани не само чувствата, но и екзистенциалните и психологически проблеми, вълнували лирическият герой. „Мълчанието казва всичко“ е книга обвееана от любов. Докато четем стиховете в нея имаме усещане за диалог между поета (ако приемем, че самият той е лирически герой на творбите си) и любимата, а всъщност той е сам, духът му броди и търси разбиране, утеха, взаимност. Вътрешният монолог му е необходим, за да превъзмогне илюзии, лъжи, за да проправи светли пътеки, да постигне мъдростта на живота. Още в „Крехък кремък“ — 1991 г. поетът констатира: „Доброто жито има и осили — / страданието все пак е любов“ („Вали“). В минути на самота и духовни терзания той очаква любимата като спасителка на духа и копнее по нея:

*Ела!... Крилата ми не са прибрани
и звуците за обич не мълчат...*
...

*Не ме оставяй сам, тъй земна,
тъй жива като въздух и трева.
Ти изковаваш моето работно време
и в поетичен свят ме призова.
Бъди добра, прощавай ми и искай
да ти откривам истини... Сама и ти
ми ги разкривай... И оставай чиста
във пориви, в мечтания, черти.
(„Размисъл“ — „Мълчанието казва всичко“)*

Любовта — трепетна и чиста, дошла от „някакъв далечен свят“, активизира човешкия му живот за полети в неизвестни далчини и не позволява светлите му чувства, добротата у него да умрат, помага му да открие себе си.

Интимната лирика на Константин Шарков е заредена и от дълбоко-драматични чувства. Дори творби, в които любимата е в ореол, обляна в светлина, а любовта е поставена на пиедестал, поетът обагря в цветовете на елегичното, породено от екзистенциалните му търсения, от тежненията на живота. Такова стихотворение е „Рецитал“ — от „Крехък кремък“, в което лирическият герой е видял себе си в смъртта. Дори в такъв миг, на границата на живота — битие и отвъдния живот, „в тъжната зала“, той протяга ръка към любимата — спасителка на духа му. Само тя единствена може да чуе гласа му, когато „само стихове“ е вече той. Жената, която сили му е давала приживе, в света „своенравен“, единствена би могла от вечния мрак да го върне към живот. Размислите в минутите на смъртта са израз, още веднъж, на поетовата вяра в силата на чистите чувства, на чистата любов. Но това стихотворение не е само елегична творба за залеза: защото мъртъв дори, лирическият герой продължава да живее чрез любовната стихия, мъртъв дори, иска да разкрие същността на човешкия си живот — борба с примирението, с покоя. „Рецитал“ е творба — признание, откровение за мястото на любимата жена в неговия живот. Тази интимна изповед загатва за високите цели, които поетът, лирически герой на стихотворението, е поставил пред себе си: с таланта си честно да служи на хората.

*Гледай хората как слушат:
ако те са с очи големи,
значи и аз съм им служил
много честно с мойте поеми.
В празник, след туй самотни,
може би и те ще изричат
любовта си в строфи и ноти,
чрез които и аз те обичам.*

Само на пръв поглед стиховете на Шарков граничат със сантиментални изживявания. По-скоро в тях се налага елегично-драматичното начало, оплодено от личното битие на поета, от „летописа“ на собствения му живот, което няколко години след „Мълчанието“ избухва по нов начин в свободните му „нощни стихове“ и се излива с елегичните дъждове на мъдростта.

Поетът търси себе си в любовта. За него тя е всеобемащо и дълбоко чувство, което му носи интелектуална извисеност и съзнание, че е нужен.

*Мисля в стихове... Просто
за тебе,
като част от моя живот.
Колко хубаво е да си потребен
на любовта,
на борба,
на народ.
(„Край огнището“ — „Мълчанието казва всичко“)*

За Шарков любовта към жената, борбата за човешкото възвисяване и народа са най-висшите духовни ценности.

Само съзнанието за тази потребност може да стимулира човешкия живот.

И в съвременността, „в тоя хаос странен“, „сред вечното движение“ и превратностите на съдбата, сладките трепети на душата

са въздух „в трудното“ за поета („Добър ден“ — „Мълчанието казва всичко“).

В стиховете му любовта е свобода на духа, взаимност и себеотдаване, живот — цъфтеж и горене:

*Нищо че се пепелим. И по пепел
ще открият нашето огнище, знам.
Там, където сме горели с тебе —
нека други да запалят огън там.
(„Приказка“ — „Мълчанието казва всичко“)*

Дълбоките чувства са разгърнати чрез множество метафори; чрез персонифицирането на природата, поетът успява да ги изясни и да внуши силата им. Катаклизмите в любовта, терзанията на духа той изразява чрез „бягащите облаци“ и „разкаляните пътища“, „светкавиците“ — мисли страшни и „сладки кумири“ („Образи“). Болката, породена от отишлата си любов, липсата на взаимност и усещането за самота Шарков пресъздава умело в стихотворението „Студ“. „Ни жаден, нито гладен... Чувствам само, / когато теб те няма, — колко е студено“. Предчувствието за обич например идва с пролетта и като „топъл вятър“ отнася тръпката поетова надалеч и обичта бликва по „жилите на пръст и дървеса“ („Предчувствие“ — кн. „Мълчанието казва всичко“). Любовта е „лъч между зънещите клони“ („Бразди“ — кн. „Мълчанието казва всичко“), „разпуква земята“ и идва като осъзната тишина веднъж и веднъж се усеща, „тъй, както краткия, благодатния дъжд“ („Тишина“ — кн. „Мълчанието казва всичко“), за да оплоди и възроди душата. Дори в творба като „Поема“ образът на любимата се разлива и слива с природата — вятърът и върховете познават гласа ѝ, в тъмното светят очите ѝ, в които се „отлива“ поетът. „Хубава, велика“ като водопадите, жената е очаквана, желана като красотата на небето.

*И пак ще тръгна с твоя образ. Благодарен
на тия ручеи, на тия небеса,
където ненадейна болка ме опари*

и се превърна в твоя радостна сълза.

В „Не позволявай да бъда друг“ („Мълчанието казва всичко“) поетът търси опора, спасение в лика ѝ, води мислен диалог с нея:

*Не позволявай, скрит в спомени,
да не гледам към хоризонта,
където се къпе в синия облак,
по-силен от мъката, по-ведър
от радостта — твоят образ...*

Не е случаен факта, че Шарков поставя образа ѝ всред небесната вис, защото любовта, дори когато носи страдание, извисява човешкия дух. Лирическият герой има съзнанието, че чувствата могат и да изпепеляват, но могат и да пречистват, да възраждат човека, да възвисяват духа му, ако са породени от чисти помисли, ако са родени от светлина. Интересно, в стиховете е пресъздаден светът на любовта — чрез природните явления: тишината, владееща „над дол и хълм“; „краткият, благодатен“ пролетен дъжд; облаците, лудуващият вятър. Чрез детайлите поетът не просто пресъздава емоционалната атмосфера на любовта, но оживява талантливо образът ѝ, събужда светло-красиви асоциации у читателя. Чрез персонификацията Шарков разкрива не просто своите изживявания, а изследва психологията на чувствата, състоянията на духа. И сезоните в творчеството му са многолики, но често характерът им не отговаря, не е аналогичен с изживяванията на лирическият герой. В някои творби от „Мълчанието казва всичко“ предчувствието за обич идва с напъпилата цветна пролет. Идва, за да зареди поетовото същество с красота и нежност, да пробуди топлата му чувственост („Предчувствие“). Но животворящият сезон е многозначен в стиховете и понякога носи със себе си болка от загубената любов, болка от раздялата. Тогава поетът страда, тъгува: „Ти ще забравиш моята силна воля, / остави ме в стихове да си поплача.“ („И така се случва“). Различно нюансирана е любовта и през зимата. Студът ѝ, сковаящ физически човека, не винаги убива припламналата му от любов душа. „Януарските вечери искат копнеж, /

искат полет и вяра...“, защото поетът „отвътре“ е жив — „нажежен“. Любовното чувство у него извира от най-чистите пориви на съществуването му и за да го разкрие, определено му помагат природните състояния — „Така съм устроен, те изясняват собствените ми чувства“ — казва Константин Шарков.

Интимната му лирика е многозвучна и разнообразна по емоционалност. В нея се преплитат мечтания и болка, жажда и надежди. Каквито и чувства обаче да анализира поетът, те се изливат спокойно и тихо. Дълбоко искрени, те идват от тръпната му душа. Може би точно те разкриват спецификата на неговата индивидуалност. Някои творби от „Мълчанието“ носят определен романтичен оттенък. В тях чувствената поетова душа жадува за красота в живота и в любовта. Такова стихотворение е „Капчук“:

*Капчука ли?... Капчука си капчука,
но теб те няма, за да видиш тука*

*как осезаемо черешите набъбват
и аз си мисля — ще се сбъдне*

*отново да се върнеш — пременена,
такава топла, хубава — за мене!*

*Капчука ли?... Капчука си капчука,
това е, това е празника на юга.*

*Върни се, няма да те дам отново
да те обижда зимата и словото...*

*Върни се, чуваш ли, не искам друга
да слуша как капчука чука, чука.*

Мисля си, че с тази творба Шарков казва повече неща, отколкото си е мислил да каже. Вътрешното съдържание на стихотворението е богато и сложно нюансирано благодарение на детайлите, спомагащи за емоционално — интелектуалното им възприемане. Единството на

съдържанието и формата създава словесна мелодичност чрез оноματοпея (звукоподражание). Да съумееш да овладееш само външно стихотворните тънкости (например да римуваш стихове), не е трудно, но да съумееш да използваш формата така, че да отговаря смислово на съдържанието, е наистина постижение. От чувствата в душата на лирическия герой, породени от загубата на любимата и надеждата за връщането ѝ в живота му, звънят романтично и мечтателно стиховете. Без да прави ретроспекции, авторът ни въвежда в трудния живот на героя — самотник. Чрез въображаем диалог с любимата жена той успява да ни направи свидетели на драматизма в душата си — „няма да те дам отново / да те обижда зимата и словото“. Така авторът загатва за първопричините, породили раздялата. Точно тя лежи в основата на творбата и е предизвикала промяна у героя, предизвикала е желанието да се бори и да постигне отново любовта. За да пресъздаде вярно болката, поетът интерпретира чувствата чрез смяната на сезоните. Зимата, сковала сърцата, си отива. Земята се събужда, възражда се за живот през пролетта, топят се „ледунките“ и лирическият герой заживява с нови надежди. „Набъбват черешите“ и чувствата напират стремглаво, и закипяват мислите му.

Душата му зове любимата да се върне „пременена“, „топла“, „хубава“ — единствено за него.

Строфите са двустишни. Първите шест стиха са обогатени с анжамбмани, загатващи за емоционално-психологическото състояние на героя. След раздялата със спътницата си зимен унес и студ окоават сърцето му. Капчукът е този, който го връща за живот. Събуден от неговия звън, той пита: „Капчука ли?“ Сякаш със загубата на нежната си вдъхновителка той е загубил себе си — задълго, безпаметно, за да усети силата на живота със зимните сълзи на капчука. Анжамбманите загатват за дълга самота и страдание на духа — „Капчука ли?“ — изплаква героят. Колко дълго е страдала душата му? Ще има ли пак завръщане и празници? Такива мисли пепелят сърцето му. Стиховете — обобщение: „Капчука си капчука, / това е, това е празника на юга“ — са не само преход между двете композиционни части (I — НЯМА ТЕ — САМОТЕН СЪМ — ДУХЪТ УМИРА БЕЗ ТЕБ; II — ИМАМ НАДЕЖДА — ЖИВЕЯ — ВЯРВАМ ЧРЕЗ ТЕБ), но те съдържат идеята на творбата — празникът на природата („празника на юга“) трябва да се превърне в празник на душата, чрез възраждане на

любовта — спасителка на живота. Синтактичното анафорично повторение — „Върни се“ — е израз на изгаряща болка, страст, желание за ново начало. Категоричността на чувствата и готовността на лирическият герой да спаси и защити любовта си, са синтезирани в стиховете:

Върни се, няма да те дам отново...

...

Върни се, чуваш ли, не искам друга.

Константин Шарков успява чрез наблюдения върху природните състояния, т.е. чрез външното, да изрази интимните състояния на духа. Чрез детайли, разкриващи събуждащата се за живот природа, пресъздава едно обективно изображение на психологията на героя си.

Няма съмнение, че особеностите на стиха произтичат от дълбоките му лични преживявания, а те са знак за творческата му, дълбоко осмислена позиция: любовта е крепителка на духа, „силна е като смърт“, „големи води“ не могат я угаси, и „реки не могат да я залаят“ („Песен на песните“). Интересно е как от книга в книга се променят не само интонацията, стихосложението, но и поетовото разбиране за света и хората; как с нови смисли той обогатява познати мотиви, като тези за любовта например.

Всяка негова книга е вътрешно вплетена с предходната, но новата дава нови нюанси, нови цветове, разкрива ново тълкуване на проблемите.

Дали защото „Свободни нощни стихове“ е изповед, равносметка, размисъл за вечното и тленното, дали защото в книгата се оглежда горчивият минал поетов живот, а и зрелостта казва своето, но дори мотивът за любовта е осмислен по нов начин в нея.

Любовта не е вече молитва и „свято причастие“, „надежда и смирение“, както в „Мълчанието“. Настъпил е моментът на уравнивяване на чувствата, поетът гледа по-философски, по-зряло на любовта и любимата жена. В „нощните си стихове“ той преосмисля трепетите на душата, надсмива се над „кухото червиво зреене“ на рано отделилата се от дървото ябълка („Колко си хубава, господи“).

В някои поетични творби е ироничен, малко скептичен по отношение на чувствата. А в стихотворение като „Изчезнах“ речта му е афористична в определението за великото чувство. Зрели и мъдри са словата му:

*ИЗЧЕЗНАХ,
няма ме...
Когато цъфтят дърветата,
когато реките се размразяват,
когато ти чакаш
да се появя:
мене ме няма...
Двама създават винаги любовта,
един я разрушава.*

Умело вплетени в стихове са изстрадани житейски истини — затова те — стиховете, звучат по човешки реалистично, земно... По категоричен начин авторът търси да определи любовта мъдро, в поезията си, но с едно носталгично чувство по всичко отишло си с „април“ и „разцъфтелите череша“, „с младото слънце и бяла мъгла“. Външно спокоен, с привидно уравновесени чувства, той изповядва:

*И април си отиде, с тръпни предчувствия,
към неизвестното отлетя,
а след него ще дойде — корени пуснал,
и празникът на зрелостта.
(„Зрелост“ — „Елегичен дъжд“)*

„Тръпната“ поетова душа и в зрелостта си е съхранила надеждите за любов и вечна красота. Но изповедите му не са вече тъй тревожни, не прииждат на вълни — жадуващи, неутолени, пламенни, както в „Мълчанието казва всичко“. В „Елегичен дъжд“ чувствата са спокойни, някак си уравновесени, узрели, утолени. В припламналата есен, в „пожари от листа“, в очакване „часът на равносметката“,

задгърбил „всичките въпроси“, разсичали духа му на две — Шарков се обръща към щурчето — самотния нощен музикант, за да му разкаже историята на своята младост.

*Така върви вселената — чрез песен,
през пролетта, та чак до есента.
Значителни и малки се примесват
и всъщност търси място любовта.
(„Щурче“ — „Елегичен дъжд“)*

И в най-новата си книга „Обятия“, Шарков доказва, че копнежът по любимата не е знакова характеристика само на младостта. Той не се изпепелява и в годините на зрелостта — напротив, в зрелостта чувствата са искрени, разпалва се с нова сила жаждата на човека за пълно духовно сливане с жената — спътница в живота. Само любовта към нея заглушава плача му, чрез любовта само може да бъде превъзможната буйната река — живот.

*Животът ли? Върви и влачи
ту тиня, ту окапали листа,
човек над грижите си плаче,
но го спасява любовта...*
...
*Не ми тежи трудът упорен...
Лицето ми е образ на деня.
За хиляди неща готов да споря,
ала в обятията на... жена.
(„Повторен мотив“)*

В зимния студ на огрубялото ни време поетът все по-силно усеща необходимостта от близост и топлина, от любов. И ги открива в обятията на една жена, в нежността ѝ, във всичко, до което се докосва. В един миг на саморазголване на душата той коленичи пред нея и изповядва желанието си да се превърне в „дъхава ливада“, в „капка

дъжд“, в „лъч“, проникващ в мрака, във вятър — дето тя стъпва или тича — той да е там („Сън“). Това стихотворение не може да бъде маска, поза, защото е израз на дълбоки чувства, на щастливото усещане, че любимата ходи по тази земя, а чрез любовта поетът живее.

Преживял годините на пламенните, изгарящи душата чувства в младостта, в есента на живота, той е по-категоричен от всякога — единствена любовта хуманизира битието, само тя осмисля човешките усилия и дори в сърцата — камък „засажда цвете“ („Сега какво?...“ — кн. „Обятия“).

„Прегърнати, познали и мрак, и светлина“ („Когато някога“), достигнали мъдростта на живота, поетът и жената, приемат есента като награда. Съхранено е преживяното „след толкова лета“. А спомените за „разжарените чувства“, са още живи като в летен пек и събуждат любовни трепети... И се изтръгват изповедните слова, признанието и възторга: „Аз пак съм твой след толкова лета, / а ти след мен си много млада. / Но есента е хубава — богата, / любовна, наша слънчева дори“ („И аз те моля“ — кн. „Обятия“). Любовта е живот в живота и поетът иска да я съхрани в своето поднебие („Поднебие“). Въпреки че жената в творбите на Шарков е незрима, няма съмнение, тя е лирическа героиня на повечето стихотворения от книгата му. Изповедник, другар, съкровен приятел или просто жена, нейното дихание се усеща във всеки стих и то я превръща в осезаемо жив образ. Тя е утехата в живота му, любимата, при която той „криво-ляво, с думи трепетни, / с лице от много трезвост натежало“, изповядва „мъжките си клетви“ („Утеха“ — кн. „Обятия“). Любовта е жизнеутвърждаващо и оптимистично чувство в поезията на Шарков, с нея са свързани най-чистите пориви на душата му.

Освен теб, мале, никого нямам...

Христо Ботев

Пътят на съзряването на всеки човек е не лек. В него има заблуди, съмнения, радости и болки, човешка обич и саможертви. Преживял и преосмислил философски житейския си път, Константин Шарков разкрива своя свят в стихове. Те са илюстрация на

разбирането му, че има вечни човешки ценности, които осмислят земното битие: МАЙКАТА, РОДИНАТА, ЛЮБИМАТА.

По категоричен начин в стихотворението „Само мама и ти“ („Мълчанието казва всичко“), чрез самонаблюдение и анализ, с критичен поглед на селекционер на собствения си живот, той изрича:

*Една ме роди. Създаде ме друга.
Животът всичко ще ми прости.*

В тези редове откриваме новаторството на поета, в съпоставка с до болка познатите Вазови стихове от „Майка ми“:

*Ти ме роди, но ти ми даде
и светлото, що в теб блестеше,
ти и човека в мен създаде —
ти два пъти ми майка беше.*

За разлика от класика на литературата ни, който изпитва безкрайна благодарност и благоговее пред жената родила го, създала го, Константин Шарков честно, откровено изповядва, че в живота си има две жени, пред които коленичи. За пръв път тук поетът, обглеждайки себе си, заобикалящото го, премисляйки миналия си живот — непосредствено и импулсивно определя ценностите в него — МАЙКАТА И ЛЮБИМАТА.

Едва в тази творба лирическата героиня от „Мълчанието казва всичко“ е видима, зрима — тя е жената осмислила дните му, спътницата в нелекия му живот. Тя е продължителка на майчиното дело, на съзидателното начало. Само чрез тези две жени, и благодарение на тях, се е проявявало човешкото у него — доброто, светлото, красивото... Две жени, дарили го с живот, непознали „злост и измами“, създават в него „цяла Родина“.

Спомням си, че в един от фрагментите си Атанас Далчев беше писал: „Патриотизмът е в известен смисъл официално чувство, насаждано чрез възпитанието и вмениявано на всекиго като задължение.

Показно и похвално, да не кажа дори изгодно за този, който го проявява, то в редки случаи само е дълбоко и искрено. Един човек, критичен към себе си, е принуден да се пита дали действително го преживява. И необходими са особени условия — някаква опасност или дълга разлъка, за да изпита той силата на това чувство, както впрочем става и с чувството към семейството“. В този смисъл, имайки предвид фрагмента на Далчев, може би на някого от читателите последните стихове от „Само мама и ти“ ще прозвучат пресилено. Според мен обаче това не е преднамерен подход иди фалшива екзалтация на чувства. Ако си зададем въпроса: „Какво е за мен Родината?“, пак по Далчев, сами ще стигнем до убеждението, че за всеки от нас понятието Отечество има различни измерения. Родината не е само земята, на която човек се ражда и умира. Всеки сам я изгражда в душата си, според разбиранията си. Не се ли измерва понятието Родина с дълга и вярата, с надеждите, не е ли тя спасение за раните на духа? Не са ли част от нейния образ майката и любимата? Родината не кондензира ли в себе си изстраданата борба на човека за красота, болката му за бъдещето, устремът му към светлината? Не е ли Родината тогава самата любов, самият живот? Ако приемем, че нейният образ можем да изградим не само с детайлите, които традиционно я характеризират — дом, огнище, земя, Балкан, но и чрез естетическите категории и понятия, то тогава бихме могли да направим изводи, че чрез финала на творбата Шарков вниква, прозира невидимото у Родината — тя е любовта — вяра, любовта — дълг, тя е духовен подтик за живот, вдъхновен от майка и любима. Според мен, поетът, постига в тази творба две неща — по своеобразен начин осмисля мястото на жената в човешкия живот и по нов начин, преодолявайки традиционализма, прави своето творческо обобщение за Родината, според проникновената и съдържателна своя мисъл и чувствената си душа.

Константин Шарков придава интимност на всичко в заобикалящия го свят, обагря го по свой начин, оживява го поетически. Няма съмнение, че своя духовна територия в неговия живот, заема любовта. Образът ѝ е видян от различни зрителни ъгли и разгледан в творбите му от различни аспекти. Ако едното ѝ лице е това на жената — любима, то другото е майката и Родината. В книгите на Шарков са подчертани сложно-преплетените връзки и приемствеността между тях. Ако любимата е спасителка на духа и съзидателка на живота му, то

майката е мъдростта в него. Вдъхновен от силата на майчиното мляко, познал силата на духа ѝ и светлото ѝ слово, човекът би могъл да проправя пътища, да преодолява бури, да промени дори съдбата; ако ли не, то той е безвъзвратно изгубен за себе си и другите. В стихотворението „Посвещение“ (кн. „Крехък кремък“) поетът успява да внуши това свое разбиране:

*Доброто тайнство да се родиш
сред камъните и водата,
сред бурите по върховете — виж,
това е то съдба!...
Ала нататък,
ако не можеш с майчиното мляко
да върнеш всичко с дар узрял,
не се надявай обич да дочакаш,
ти все едно не си живял!*

Често героят от творбите на Шарков търси спасение за оболялата си душа в майчиния образ. Стихотворението „Насаме“ (кн. „Елегичен дъжд“) е доказателство, че в мигове на самота нейният образ изплува от светлината като „опрощаваща и скромна зора“, с погледа си запалил всички негови „слънца и хали“. Майката се появява като съновидение и лирическият герой коленичи пред нея, за да изповяда болките и радостите си. Творбата вълнува със силата на неизбледняващия през годините на поетовото съзряване спомен за жената, дарила му „първия ясен ден“. Въздействието ѝ, до голяма степен, се дължи на усещането за трагизъм в изживяванията на героя, породен от физическата раздяла с майката („Мамо, мамо, запомни ме такъв“ или „Остани, остани завинаги с мен“). Може би Шарков избира точно такъв момент — раздялата, прощаването с майката, за да изрази не само мъката си, но и да внуши идеята си, че в човешкия живот има вечни ценности МАЙКА, РОД, РОДИНА, ВЯРА и ЛЮБОВ, които само споменът и сърцето могат да съхранят.

Понякога лирическият герой се чувства обезкрилен и тъжен, етично неудовлетворен и жадува съчувствие и подкрепа. Психическата травма, нанесена му от някакъв човек, изпепелява съществуването му. С

усещането за студа в живота, лишен от хуманност, той търси лика на майката като икона — „Де си мамо? / Единствена ли ти си само лек?“. Кошмарът на дните тегне бездуховен и груб, „догаря“ поетовия живот („Ден“ — кн. „Крехък кремък“). В такива преломни моменти на човешкото съществуване, когато можеш да загубиш дори себе си, е необходимо някой или нещо да осмисли пътя ти. За Шарков това е майката — всеопрощаваща, търпелива и ласкава.

Стиховете от книгата „Крехък кремък“ са една „изстрадана изповед“, както определи цялата книга Павел Веснаков. „Брулен от ветровете на всичките си есени и пролети“, Константин Шарков спасява себе си чрез спомена за майчината ласка.

Действително проявленията на поетовата духовно-психологическа и емоционална нагласа са най-ярко подчертани в стихотворението „Ден“ („Крехък кремък“). Лирическият герой е обезверен и самотен. Мъчителните изживявания на духа са внушени чрез стиховете: „Студено ми е... Де си, мамо? / Единствена ли ти си само лек“. Обръщението към майката и изповедният тон са убедителен аргумент за драматизма в личните преживявания на героя и за автобиографизма като основа на творбата. Поетът постига внушение чрез експресивни изразни средства („студено ми е“; „догаря моя стих, измамен“; „мислите ми пукат като кости“; „в съня ми черен клюн виси“), доказателство за обзелия го страх, заради невъзможността да преодолее злото в света, доказателство за пепелен от времето живот, за непреодолима тревожност и предчувствие за надвиснала смърт.

Шарков ни прави свидетели на кризата на „АЗА“, породена от „някакъв човек“, т.е. загатва за нейния нравствено-етичен характер.

Довереница и спасителка на изтляващата душа е майката, само тя има лек за нравствената болка на своя син. Така чрез стихотворението „Ден“, поетът подчертава, като най-значима в човешкия живот, връзката майка-син, вечна и неотменна. Разглеждайки стихотворението в съпоставка с творбите на други български автори, ми се иска да подчертая, че Константин Шарков следва национално-духовната традиция, установена в литературата ни още от народно-песенното творчество, Чинтулов, Ботев, Вазов, Дебелянов, а защо не и още по-назад във времето, IV–VI век, с култа към Богородица за християнския свят, когато за пръв път понятието „майка“ е натоварено с по-широк смислов обем (апокрифите — VI век). Нека направим, за

иллюстрация, препратки с Библията, в която МАЙКАТА е отделена от множеството — народ като „достойна за всяка похвала“ (Лука, гл. I-в: 42, 48), а в апокрифа „Ходене на Богородица по мъките“ (V–VI век), майката на божия син е превърната в символ на милосърдието, състраданието, тя е спасителка на духа.

И един поглед към Ботевото творчество ни показва, че героят от „Майце си“ е разкрит в драматична ситуация, и той изплаква нравствената си болка и етична неудовлетвореност от света и хората пред своята майка:

*Освен тебе, мале, никого нямам,
ти си за мене любов и вяра.*

В този смисъл, в контекста на изведените примери, Шарков не прави изключение, нито открития. Майката и за него е ЛЕК за оболялата му душа. И за него тя е ЛЮБОВ И ВЯРА, единствена опора, в момент, когато душата му се пепели, а мислите „пукат като кости“, когато дори, в съня черният клон на злото застрашително „виси“ над живота му. В това стихотворение можем да открием обаче, по отношение развоя на Шарков като творец, подготовка доразширяване образът на майката по посока идентифицирането ѝ с този на Родината.

За Константин Шарков, човек е постигнал себе си само, ако е успял да коленичи с чиста душа пред своята майка, за да ѝ целуне ръка. Само така той би могъл да влезе „там, където свети“ („Поне веднъж“).

Майчината прошка и благослов са знак за сина, че е преодолел мрака в себе си и заобикалящия го свят. В борбата със злото е победил Бога в човека, а така той се превръща в „дете на светлината“ (Послание до Ефесяни, 5:8). Христос нарича себе си „Светлина на света“ (Йоан, 8:12). Може би Шарков загатва, че пътят към Бог (към светлината) може да бъде постигнат само чрез любовта към майката и майчиния благослов.

Въпреки че персонификацията майка — Родина не е пряко изразена в книгата „Крехък кремък“, можем да потърсим в стиховете от нея дълбок смисъл, който поетът дообогатява със следващите си книги. Едва в „Елегичен дъжд“ (1997), в стихотворението „Отговор“,

двата образа са проникнати един от друг, взаимно обогатени са, т.е. Шарков отъждествява образа на майката с този на Родината.

*От днес нататък пак ще съм
под светлини и многошария.
Да падна от куршум и гръм,
ще ме прегърнеш, майчице България!*

...

*Та тя ще пази бедния поет,
когато ще потъна сред мъглите.
Ако не беше този свят проклет,
би ме приела като победител.*

Разбира се и тук, в категоричността му: „ще ме прегърнеш, майчице България“, можем да открием художествена връзка с традицията. Той има съзнанието, че както всяка майка повече за чедата си, така и майка България ще приеме в обятията си (земята си) своите синове (бедните поети), водили безпощадна борба със света „проклет“.

Шарков знае обаче, че майката, освен спасител и крепител на духа, е и СЪДНИК в живота. Ярка илюстрация, убедителен аргумент за това, е стихотворението „Пресъхналият кладенец“ от книгата „Елегичен дъжд“. Чрез ретроспекция авторът ни връща към своята младост, към спомените. Прави читателя свидетел на един въображаем задушевен разговор между майка и син.

*Мама казваше: — Сине,
може душата да се затлачи,
може от радост дори да плаче,
а студа да стине,
в труд и пот да се мята,
да ти изгаря усилно главата,
може мен да загубиш завинаги,
трудно да чуваш гласове на хора...
Ала ти викам, сине, викам ти:
на душата кладенеца — отворен*

*пази за чужди, за свои,
за жадни, за прости
и за герои...*

Лирическият герой се връща към спомените си (към светлия образ на своята майка, за да чуе гласа ѝ), когато усеща душата си пуста, печална, а дъното ѝ „празно и кално“, когато усеща геранилото на душата си като „сух стрък“. Завръщане му е необходимо не само, за да забрави грозотата на мъртвилото около себе си, но и да нахрани духа си с майчиното слово, за да усети закрилата ѝ и по-леко да понася нравствената болка.

В стихотворението връзката между образите МАЙКА и РОДИНА е по-ярко изразена в сравнение с други творби на Константин Шарков. Лирическият герой не жадува вече САМО МАЙЧИНА ЛАСКА, не търси САМО утеха. Той има нужда от нейната сила, за да се възправи срещу злото, за да спаси и ВЯРАТА, и ЛЮБОВТА, и КОРЕНА СИ. Майката е духовен стожер и думите ѝ имат стойност не просто на завет към сина. Те звучат като клетва. В този смисъл тя се явява като СИМВОЛ на мъдростта в живота, но и като съдник за делата на своя син.

Подава му ръка, за да го изведе от „затлачените му делници“, но тя би могла и да го прокълне, ако не изпълни заветните ѝ думи:

*Не сечи гората на вярата,
в род и чест търси корена,
който пази за него влагата.
И ще те любяат хората...*

Още от песенния фолклор знаем за силата на майчината клетва. Мотивът за клетвата обаче Шарков обогатява, влагайки му нов смисъл — тук не става дума за клетва, заради прегрешения към родовото („Майце си“ — Ботев), това по-скоро са клетвени думи — вдъхващи кураж на сина, изпаднал в емоционално-психологическа криза.

Споменът за майчиния завет идва като спасение, идва за да възроди духовното у него, да вдъхне горещо родолюбиво чувство.

Идва да укрепи моралните му принципи, да спаси кладенеца на душата „свята“ и свободолюбивия му дух.

*Плюли са в него — той се чисти,
чрез моите чувства и мисли,
и все тъй прям — отговорен,
стои — за жадни отворен.*

И така няма съмнение, че през целия си творчески път Константин Шарков взаимно смислово е обвързвал образите на любимата и майката, на майката и Родината, а чувствата му от чисто интимни (любим-любима; син-майка) са се трансформирали в граждански (човек-Родина).

Ако проследим творбите му от книгата „Не идвам сам“ (1965) до „Обятия“ (1998) ще открием не само поетовото преклонение пред жената-съзидателка на живота, пред майката-кърмилница, пред земята българска, но и неговите хуманистични послания към съвременниците и идващите поколения.

Проблемът човек-Родина е изведен на преден план в творбите му. Чрез поетичните си послания той търси да обясни и връзката между духовния свят на човека и националните ценности. Разбира се това е проблем, разискван от не един български автор, принадлежащ към различни поколения в литературата ни, но поетът успява да даде своя художествена интерпретация на родолюбивите си мисли и чувства. Още в книгата си „Не идвам сам“ (1965) поетът изразява интимно-човешките си чувства към Родината в поетично обръщение към нея:

*... Ти, моя земя
бащина,
остави ме без име,
без тия богатства,
ако с моя живот
и щастие —
една твоя рана поне
не зарастне!*

(„Приемат ме“)

Едва 31 годишен, Константин Шарков вече е направил своя избор. Отхвърля слава и богатство и осмисля своя живот чрез живота на Родината. Без излишна парадност той ѝ се врича. И в това стихотворение екзистенциалните проблеми са изведени на преден план. Свързаните с тях въпроси (Какъв е смисълът на човешкия живот?; Има ли щастие без щастieto на Родината?) различават душата му. Шарков осъзнава, че животът на човека принадлежи на Родината. Съдбовна е връзката човек — Родина. Любовта към нея трябва да бъде безкористна и чиста, изстрадана, ако приемем за верни думите на Атанас Далчев, че любовта към Родината се проверява чрез изпитанията на сърцето. Ако в книгата „Не идвам сам“ поетът, в годините на своята младост, е декларирал готовността си за саможертва в нейно име, то в „Крехък кремък“ той с трезв и зрял поглед за света и хората, за съдбата на Родината, самоанализирайки се, изрича:

*Българийо, нещастнице щастлива,
моя вяра и моя икона,
колко пъти птица с нокти криви
те кълва —
да те прогони
от тоя свят... В твърди постели
аз съм се молил, поличбен,
за утрини черни, за нощи бели.
И страдайки, те обичах...
(„За всичко“)*

Чрез това стихотворение можем да проверим истинността на Далчевите думи: „И необходимими са особени условия — някаква опасност иди дълга разлъка, за да изпита той силата на това чувство (патриотизма)...“

В предговора към книгата „Крехък кремък“ Павел Веснаков писа: „Константин Шарков изстрада стиховете си в буквалния и

преносния смисъл на глагола. Изстрада ги след голямо разочарование от отказа на едно издателство да даде път на негова стихосбирка, одобрена за печат. И втори път ги изстрада, когато беше на крачка от прощаване със живота“. Ако страданието е самопроверка на духа, ако чрез него човек преосмисля ценностите на битието, то тогава няма съмнение, че чувствата към Родината за Константин Шарков не идват по „задължение“, по принуда, а са действително преживени.

В творбата, по отношение образа на България, можем да потърсим връзка с възрожденската ни литература (още с диалозите на Неофит Бозвели, стихотворенията на Петко Рачов, Славейков и Христо Ботев), при която говорим за персонифициране образът на майката-страдалница в този на Родината. В стихотворението Шарков я определя като „нещастница щастлива“. „Нещастница“ заради раните ѝ („Колко пъти птица с нокти криви те кълва“), но и „щастлива“ — заради любовта, която ѝ отдават всички, които „страдайки“ искрено я обичат. Да, Шарков следва традицията, но внася и нов щрих в образа ѝ. Умело намереният оксиморон е поетичното средство, чрез което реализира разбиранията си за България. В едно само определение за нея той събира историческата памет (годините на страдания) и безрезервната любов и признателност на народа ѝ.

Стихотворението „За всичко“ е израз не само на страдащата поетова душа, заради нещастната Родина, но и израз на съзнанието му за неразривна връзка с нея, на чувствата му за родова принадлежност. Страданията на Родината лирическият герой приема като лични. Затова и болката определя основната идейно-емоционална атмосфера на творбата. Родината е висша ценност в човешкия живот. Тя е вярата и иконата и в душата на поета.

България е страдалница и в стихотворението „Тежко лято“ от кн. „Обятия“. Сълзите ѝ са тежки като лятото и „тежкото черно вино“:

*Тежко лято, тежко черно вино.
Есенната страдаща позлата
ти изкупи, плачеща Родина:
брат посмея да отритне брата.*

Екзистенциално обагрени са и тези стихове, в които поетът вплита проблемите на съвременността си, болката по загубената човечност и любовта между хората. Заради предателства и потъпкана правда той страда. Стихотворението „Тежко лято“ отвежда към Соломоновите притчи: „Обичайте правдата...“, „В лукава душа няма да влезе премъдрост и няма да обитава в тяло, което робува на греха...“ Според библейските разкази Синът Божий идва на земята, за да изкупи греховете на човечите. Шарков интерпретира по нов, по свой начин тези притчи — в неговите стихове Родината е тази, която чрез страданието си изкупува греховете на чедата си. И тук обаче поетът успява да внуши индиректно отъждествяването на двата образа майка и Родина, по отношение саможертвенната им същност. Изследвайки проявите на своите съвременници, поетът вплита в стихотворението си и свой коментар, и оценка за нравственото израждане на обществото и духовното му падение. Така, и чрез тази творба, Константин Шарков разкрива моралните си принципи.

В книгите му Родината е определена по различен начин: „земя, земя, печална и красива“ („Древност“ — кн. „Крехък кремък“); „земя, пръст рождена“ („Земя“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „бащина земя“ („Приемат ме“ — кн. „Не идвай сам“); „Българийо, нещастнице щастлива / моя вяра и моя икона“ („За всичко“ — кн. „Крехък кремък“), но чувствата му към нея остават, от първата до последната книга непроменени. Изразени с подчертана простота, те са красиви и изстрадано чисти. Поетът чувства себе си съдбовно свързан със земята си и корените в нея. „Родината — казва Шарков, не е само реки, планини, равнини... За мен тя не е това, което виждат само очите ми, това, което извървяват нозете ми. Тя е моята вътрешна нагласа. В нея са корените ми, тя е СВЕТЛИНАТА за очите ми! И ако нещо ме е притеснявало в отношенията ми с моята Родина, то то е било дали тя признава моето съществуване, а и доколко съм ѝ бил полезен“ (1997 година). Умишлено споменавам годината, в която Константин Шарков сподели пред мен размислите си за Родината, за да подчертая още веднъж, че казаното в „Не идвам сам“ не е пресилено, а дълбоко изживяно разбиране за нея, което с годините е вече сложно осмислено.

Но когато говорим за Родината не бива да забравяме, че всяко стихотворение на Константин Шарков е обагрено от атмосферата на Сливен. Градът на стоте войводи е част от неговия поетичен свят. Пред

Сливен той благоговее, пред земята и героите му — коленичи („И онова“ — кн. „Свободни нощни стихове“; „Ти си целият бронзов“ — кн. „Свободни нощни стихове“).

*Земя и корени, и подвиг нов,
прегръдка, стон и лист изписан;
това е култ, това е моята любов,
това съм аз — красив, орисан...
(„Кръст“ — „Елегичен дъжд“)*

В стиховете му трептят чисти пориви, неподправен тих възторг пред родното. Сливен (неговата малка Родина) осмисля житейския му път, дава му криле за полет. За всеки камък и тревичка той има очи и душа. Веднъж познал величието на Сливен чрез неговата природа, той го превръща в импулс за творческо вдъхновение.

*Тук ми е хубаво. Ручи
реката сред скалите.
За всичко имам две очи
и ни едно не е предател.
Сънувам свойте стихове
и с участ все една и съща,
духът ми тихичко снове
и в порив ги превръща.
Хвала на камък и вода —
те — моите вселени —
помагат ми да победа
и думите несъвършени.
(„Тук ми е хубаво“ — „Елегичен дъжд“)*

В лириката на Шарков има сравнително малко творби пряко посветени на родния град (например стихотворението „Сливен“, което по необясними причини поетът не е включил в нито една от своите книги: „По сливенските улици кръщавах / децата си и моя изповеден

стих. / Не ме белязаха със гръмка слава / и в колко нощи злото опростих“), но едно задълбочено проникване в текстовете позволява да „видим“ неговия образ, изграден чрез детайли: майката, майчиното мляко, майчиното слово; майката и любимата жена, които „тържествуват“ в него („Само мама и ти“ — „Мълчанието казва всичко“); споменът за „старата къща“ („Право“ — кн. „Крехък кремък“) и „съчките в огнището“ (ст. „Край огнището“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); „слънчасалия хляб“ на софрата (ст. „Ден“ — кн. „Крехък кремък“); сливенският вятър, който „свисти сурово“ в душата на героя („Поне веднъж“ — кн. „Крехък кремък“); лозата с „гроздове узрели“ (стихотворенията: „Древност“, „Градушка“ — кн. „Крехък кремък“); жеравите „далечни“ в безкрайния хоризонт („И като всеки път“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); „виолетовото сияние“ на Сините камъни (ст. „И онова“ — кн. „Свободни нощни стихове“); зрелите орехи, дюлите, скворците (ст. „Импресия“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); градът от „зелени облаци притуляя“ (ст. „Импресия“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); в „тишината на Ботевия Балкан“ (ст. „Дом“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); разкалените пътища, приземните облаци и т.н. Това е неговият малък свят. В него и чрез него диша, живее. Посочените елементи (и още много други) колоритно и ярко изграждат образа на Сливен в Книгите на Константин Шарков. Родният град събира като във фокус болките и поривите на поета и той го превръща в символ на своята Родина, в мяра за съвест и добро. Или по друг начин казано, Родината за Константин Шарков се съизмерва със Сливен. С този град са свързани и днешните му мечти. Под скалите му иска да намери своя гроб:

*На колене пред синия камък —
това е и моят пример.
Твърдя, че се руша от този вятър,
твърдя, че съм само перце
от крилата на измрели орли.
О, Сините камъни!
Не очистен като тях
от наноси и драки —
стоя толкова малък*

*пред синята им въздишка.
Съкровена мечта —
след мене ги погледнете,
спомнете големия малък човек,
който вечно ще ги подкрепя отдолу
с благодарствения си гроб.
(„И онова“ — „Свободни нощни стихове“)*

Несъмнено образите на Родината и Сливен са основни величини в поетичния свят на Константин Шарков до днес. Творчеството му, черпейки от неговата скритост, ми дава възможност да направя извод, че любовта за него има три измерения: жената — спътница, съмишленица и съзидателка на живота; майката — спасителка, всеопрощаваща и ласкава; Родината (Сливен) — „нещастница щастлива“, „печална и красива“. Тези три образа са вплетени във всичките му поетични книги и създават атмосферата в тях.

ТАЙНСТВОТО ПРИРОДА — ЧОВЕК

*Крила, крила да имах! Та щях да
бягам ази и
от туй борбище шумно на
страсти и омрази,
де моя дух под мъки прегъва се
кат роб,
та щях към Вас да фръкна,
Родопи горделиви,
с гърди разширочени и с погледи
стремливи,
опрени в ваший лоб.
Иван Вазов*

Задушно, страшно, тъжно...
Човеци ли сме? Опустошаваме душите си, даваме път на мрака.
Омърсени идеали, потъпкани светини, глад и безпаричие...
Бездуховен живот — „борбище шумно на страсти и омрази“...
Шокираща истина, но истина — нали? И как боли...
Все още можем да се спасим! Прамайката природа е още жива!
Съприкосновението с нея е въздух за дробовете, любовен зов за сърцата, красота за очите, топла ласка за дланите, целувка за устните...
Можем да я приласкаем и да възродим живота си! Да оставим „прашните кафенета“. Ако ни е трудно да го сторим точно днес, то нека усетим дъха на природата, да опознаем тайнството ѝ чрез стиховете на Константин Шарков за нея.

* * *

За Константин Шарков природата е тайнство и той я разглежда не само от естетическо, но и от психологическо — философско гледище. Не търси екзотичното у нея, онова външното което впечатлява и грабва. Определено разбирането му за природата е свързано с това, че в нея е кондензирана жизнена и духовна енергия, от която човекът може да черпи, само ако се слее с нея и разгадае тайнството ѝ.

При природата всичко е хармонично, красиво и чисто. Омърсен от дребнавите страсти и обиди на драматичното и конфликтно време, поетът търси ПРАМАЙКАТА като спасение и изповедник. Тя го привлича със силата на своя магнетизъм. Потопил се в света ѝ, слял се „с цвета на облаци и листи“, поетът придобива мощ „от мощността велика на Балкана“ и „на земята дишаща“.

В книгите на Шарков липсват самоцелни природни описания. Пейзажът е персонифициран. Ако има творби, в които създава обективни картини, то и чрез тях той се опитва да събуди асоциации за живота, битието, съдбата. Природата е „посредник“ за изясняване на настроения, интимни трепети, копнежи. Чрез нея поетът прави обобщения за човека и света, — дълбоко осмислена и сложно интерпретирана е темата за природата в неговите книги.

Може би трябва да подчертая, че подходът му към нея, като към тема, е психологически. Без да има чисто пейзажни творби, Константин Шарков създава лирика, в която по оригинален начин предава философските си размисли за света, вътрешната сложност на „АЗА“, интелектуалните си изживявания чрез ДИХАНИЯТА НА ПРИРОДАТА.

ПРИРОДАТА НА ЧОВЕШКАТА ДУША Е РАЗКРИТА В СТИХОВЕТЕ МУ ЧРЕЗ ДУШАТА НА ПРИРОДАТА.

Ярък пример, аргументирано доказателство за това, са творбите от книгата „Крехък кремък“ (1991 година). Стихотворението „Капка“, съчетава в едно авторовото разбиране за самотата, любовта с вечното движение, кръговрата в природата. Зимата, сковала тялото на земята, целуната от сълзите на пролетното тайнство, дава живот на мъртвата природа, а нощта, в своето най-кратко рождество, дава път на светлината... Тази творба съдържа жаждата на Константин Шарков за топлина, за любов, която би могла само с едно докосване да събуди

земята, да роди дъхава трева, както студуващата човешка душа може да затрепти, ако я докоснат чисти пориви и светли копнежи.

*В замръзналата пръст удари капка.
Самотна музика се залюля.
Нощта набъбна в своето най-кратко,
рождение и каза някому: — Ела!
На сутринта отдолу пръкна стръкче,
учуди се — над него синева...
Пръстта от топлата си длан излъчи
поредна тайна — дъхава трева.*

Драмата на душата, неутоленият копнеж по любов и топлина, поетът успява да пресъздаде чрез образите на капката и стръкчето трева.

Неволно си спомням, че не веднъж в литературните среди на Сливен Шарков е сравняван с дядо Славейков. Дори Г. Вл. Попов, във вестник „Седмица“, в материала си „За Константин Шарков и неговата поезия“ (бр. 181,31-VII. — 6. VIII. 1997 г.) пише:

„Забележително е, че нито болести, нито превратности в живота убиха у Константин Шарков волята и желанието за писане; той е все така плодовит, сякаш не узнава що е творческа мъка и сега, подпрян на бастуна си като дядо Славейков и по-мастит от всякога, се изживява като патриарх сред местните пишещи братя...“

Да, може би точно със своята външност, Шарков много напомня на някои Славейков, но у мен това сравняване на двамата творци извика спомена за тихите чувства — любов, тъга, блянове по любов и щастие, „любовно-лиричното отношение към природата“ на Славейков и сходните чувства у Шарков. Една такава съпоставка във външността на творци от различни поколения ми даде повод да потърся аналози в

творческите им търсения, въпреки че е споделял, че Славейков не е от любимите му поети.

Ако „Сън за щастие“ на Славейков (1907 год.), се е родила като изповед на душата, то бих могла да твърдя същото и за „Крехък кремък“ на Константин Шарков (1991 година). Синтезирано и мъдро в нея сливенският поет вгражда природата и с малко думи, но правдиво разкрива човешката същност („Урок“, „Градушка“, „Древност“).

Стихотворението „Импресия“ събира в едно слухови, зрителни възприятия, дори усещането за мирис, при пресъздаване природната картина, но отново в центъра на изображение Шарков поставя човека с неговите душевни тревоги (нещо, което откриваме и у Пенчо Славейков).

*Над окосените люцерни
припада хлад и тишина.
Един човек върви, навярно
поуморен. И гледа настрана.
Не бърза. Бързането свърши.
Застига стадо. Снел каскет,
лицето си от капки бърше.
Да, моли се на залеза поет.*

Зрителните представи и пространствените измерения са умело постигнати от автора и чрез тях той загатва за емоционално-психологическата нагласа на героя си (зрителните представи са постигнати чрез „окосените люцерни“ и глагола „припада“; слуховите чрез „тишина“, а усещането за мирис от съчетанието на „люцерна“ с „окосена“). Природната картина е завършена само чрез една дума — ЗАЛЕЗ. Първите два стиха, по своята същност, са една пейзажна миниатюра, напомняща Пенчо Славейковите от „Сън за щастие“. Имаме усещане за статичност, вечност, застой. Само един човек нарушава покоя — „върви“, „поуморен“ и „небърза“. Поетът загатва за умората, която му тежи и затова, че героят вече е извървял своя път, младостта си е отишла безвъзвратно; „бързането свърши“; „застига стадо“ — от умора „капки бърше“. Едва в края на творбата авторът определя човека — един поет се моли на залеза. С пределно пестеливо

разходване на изразни средства Шарков вплита един в друг природни и екзистенциални мотиви, оставяйки читателя сам да търси отговор на въпроса: За какво се моли поетът на залеза?

Така и в тази творба поетът използва елементи от една природна картина — отиващия си ден, за да го съпостави с отиващия си живот на човека. Интересно е тук, че ако се тълкуват детайлите един по един, а след това да се разгледат в единство, ще открием умението на автора така да ги съчетава, че да защити докрай идеята си — човешкият живот е аналогичен с кръговрата в природата. Люцерната е цъфтяла и вече е покосена; денят е бил светъл и топъл, но вече припада хлад — идва залезът; стадата се извеждат в ранна утрин — залезът за тях е знак за почивка. „Дорде е младост леко път се ходи“ (по Пенчо Славейков), а героят на Шарков върви „поуморен“; докато е млад човек, погледът му е устремен напред, а героят от „Импресия“ „гледа настрана“ и т.н. Какво друго му остава на човека, освен в края на своя път да се слее с природата и да спаси себе си. Човекът от пръст е роден и на пръст става... Шарков успява да улови мига на края — края на деня и края на човешкия живот — залеза.

Още в „Не идвам сам“ Константин Шарков очертава човешкия път — началото му е изгрев, а старостта е залез. „Един ден е като един живот“ („Работният ден“).

Така още в първата си стихосбирка, която е знакова характеристика на младостта, той заявява:

*И от изгрева
до старостта на залеза —
винаги от мен изчезва нещо...
...
Нозете ми се приготвят
за път.
И никога не ме обладава страх,
че моят живот
е като един работен ден!*

В стиховете на Константин Шарков откриваме богат, многопластов подтекст. Мисловните поетови нюанси отвеждат

читателя към същностни проблеми за живота и смъртта на човека, за кръговрата и вечността на природата. Спокойно и уравновесено той приема протегнатата и „чакана ръка“ на „пейзажите“, за да премине по-нататък, „където ще се слее с пръстта“ („По средата“ — кн. „Мълчанието казва всичко“).

Природата присъства като самостоятелен обект, като подбудител на поетовите творчески търсения и като средство за изясняване на човешкото битие и съдба. Още в „Крехък кремък“ Шарков въвежда два ключови за поезията си образи: на тишината и вечерната хлад („Импресия“). Ако проследим развитието им ще установим, че във всяка следваща книга те са обогатени с нови смисли.

Макар и с нов облик (в новите книги) те винаги са свързани с предходни идеи, вплетени в по-ранните му творби. Например в „Тишина“: „Осъзнай, осъзнай тишината — / тя владее над дол и над хълм, / в нея най-добре се разбира / как тупа пулс и вика мечта, / как роден е у нас всемира“. Или стихотворението „Кленов лист“ („Елегичен дъжд“): „обичам / ту в бурята нестихващ стон, / ту в тишината нещо да извика. / Знам, някой ден от своя клон / ще се откъсна — вече никой“. Образът на тишината определено можем да свържем с вечността, с покоя, със смъртта — или с тайнствените знаци на природата, която подава ръка на човека, за да се слее с пръстта, или просто с „жертвения мрак“. Вечерният хлад също идва с нощта на човешкия живот, според стиховете на поета:

*Поява хлад. И толкова е рано
най-съкровения ни мисли да заспят.
(„Есенно сияние“ — „Мълчанието казва всичко“)*

или

*Хладяят утрините вече
и ме владее странен студ
сред тоя дом обречен,
където търся вяра и уют.
(„Пиета“ — „Елегичен дъжд“)*

Няма съмнение, че посочените смислови компоненти произтичат от характерната емоционалност на поета. Възникнали спонтанно, по повод конкретна творба, те се превръщат в символни образи за поезията на Константин Шарков. В системата от образи в поетичните му творби откриваме още няколко жизнени и устойчиви за творческия му свят ключови думи. Те носят тежестта на емоционалните поетови състояния, екзистенциално дълбоко са осмислени — нощта и дъждовете. Шарков ги превръща във философски обобщения за поезията си. Още в първата си книга „Не идвам сам“ — (1965 г.), той въвежда нощта като образ — символ. „Сърцето ми / приема тихото спокойствие / на нощта, / за да се налее отново / с пресния сок на идното“ („Работният ден“). Нощта е време за „будуване“, в което човекът би могъл да направи равносметки, да потърси себе си, гледайки „филма на изтеклия ден“. В нощната хроника „на отчаяние, на радости и самопреценки“ има „човешко величие“, но:

*Има толкова много очистителен огън,
който изгаря тревата на самомнението,
разрушава картонени кули,
прави един непрекъсващ извор сърцето
и пречиства, пречиства човеците!*

Някак естествено в следващите си книги Шарков доизяснява виждането си за нощта от „Не идвам сам“ и я превръща не само във фон, пейзаж, а в жив образ. В „Крехък кремък“ тя е време човек да разговаря с Бога („На слога“), време за разговори с душата. И в „Мълчанието казва всичко“ тя се прокрадва с есенното си сияние, а думите „мъчат“ героя („Неказани думи“). Поетът превръща „дните в нощи, нощите във дни“, за да му донесат „сладки изпитни“, за да „оставят траен знак“ по струните на душата му („Наковалня или чук“). Нощта не буди страх. Този образ, в творчеството му, не е аналогичен с образа на нощта, характерен за българската литература (символ на мрака, ужаса, злото). Тя идва като спасение за лирическият герой. И в стихотворението „Укритие“ („Свободни нощни стихове“) Шарков

сложно преплита нощния пейзаж с трепетите на душата: „и уморя ли се / да разгадавам себе си, / аз диря покровителството на нощта“. Своеобразният пейзаж е детайлизиран (нощ, звезди, щурци, земя, дървета). Елементите заживяват в една творческа реалност. Поетът е в импулсивна връзка с тях, а те го „приучват на упорство“, с „тъмната земя“, която го „напоява като корен“. И чува шепота на въздишащите дървета. В такава нощ поема с цялото си същество топлината от разтворените пори на майката земя и усеща пулса ѝ. „Всичко диша, съществува / и събаря / представите за власт / и покровителство“. Време за равносметка, но и време за отрезвяване е нощта, защото „няма никъде укритие“ за неспокойния му дух.

Да, нощта не е укритие, но дава свобода, разчупва оковите на деня — натезжал от фалш, от грубости и измами. В книгата „Свободни нощни стихове“ нейният образ е обогатен с още една характеристика. Тя е „блажено време“, в което се раждат надежди.

В подхода на Константин Шарков, по отношение на този образ, откриваме новаторско трактуване, което се задълбочава от книга в книга, без да променя първоначалната си характеристика — нощта е време „за равносметка“. Един поглед към книгата „Обятия“ доказва това:

*Нощта е моят най-добър съветник.
Звезда се моли горе на звезда.
А в мен узряват думите заветни,
че любовта е повече от свобода.
(Нощта е...)*

Мракът въздейства върху лирическата природа на героя и той се възражда за живот. В една такава нощ узрява и се ражда идеята, че любовта е „повече от свобода“. Само тя може да стопи ледовете на отчуждението и да спаси духовете от грях: „И възроден — аз зная — любовта / и в камъка дори засажда цвете“ („Сега какво?“). В тези стихове зазвучава един познат мотив от стиховете на Шандор Петьофи — „Любовта е свобода“. Но ако унгарският поет отъждествява любовта и свободата и ги утвърждава като най-висши ценности в човешкия живот, то Шарков интерпретира този мотив в малко по-

различен аспект — излиза някак си от сферата на личното, за да утвърди любовта като ценност за всеки човек и общество. Да, без свобода, духовна и физическа, животът е страшен, но живот лишен от любов е вече смърт. Точно през нощта, в търсене на хармония със самия себе си, се раждат светлите прозрения на поета, окрилени от свободата чрез любовта. Поетът събира „сенките — съдби“ на предтечите си, за да ги превърне в „свободни стихове“. Само в нощта сърцето му пламва, а очите му виждат всичко („В нощта“). Само тогава чува шепота на земята и плача на асмата („Асмата плаче“), само през нощта живее истински поетът („До каквото и да се докосна“). В по-голямата част от творбите Шарков, чрез природните детайли, изяснява психологията на лирическия си герой, т.е. той изследва връзката човек-природа. Особено място е отредено в книгите му на един друг образ — този на дъжда. В „Крехък кремък“ дъждът е осезаемо реалистично разкрит — „безкраен, тягостен и все пак / необходим за всичко живо“ („Вали“). Често природното явление е в унисон с преживяванията на лирическия герой. Накипялата буря в душата му се излива с градушката:

*Пече... И, диви, облаците още лаят.
И птиците скимтят. Тревата плаче.
Каквото имам да ти казвам този път,
от мое име ще го каже здрачът.
(„Градушка“)*

Интересен е подходът на автора и тук към пейзажа, чрез който постига емоционално-психологическо внушение. Използвана е дума-образ — „пече“. Чрез нея той загатва за неясната тревога, обладала съществуването му. Диви облаците лаят, както у него чувствата горят и натежават. И заскимтяват птиците в душата му, и заплаква тревата — фибрите на съществуването му. Градушката става изразител на човешките му тежнения. Чрез природното явление поетът изразява себе си.

Природата присъства като изразител на „Аза“, проявленията ѝ са нови по натовареност. Като персонифициран образ, изразен чрез множество детайли, тя се отличава с художествена пълноценност. Прави впечатление обаче, че образите (природните) търпят развитие.

Подходът на автора към тях е различен във всяка книга: РОМАНТИЧЕН в „Мълчанието казва всичко“ — дъждът идва внезапно „като ласка на шепот“ („Дъжд“) и ОСЕЗАЕМО-РЕАЛИСТИЧЕН в книгата „Елегичен дъжд“. Дъждовете са грапави като живота („Като знамение“) дъждът е превърнат в образ-символ, чрез който поетът философски осмисля битието. Той идва с въпросите на зрелостта:

*Сами сме в тоя свят, сами.
Отчаян дъжд над нас ръми
и питам аз — какво остава:
оръфана от спомен слава,
един поклон и рядък нрав,
един съдран от бой ръкав,
една милувка, поглед строг,
и песен, остра като глог.
(„Кръговрат“)*

Дъждовете — въпроси се сипят в есените на зрелостта и разпъват на кръст лирическият герой, разсичат го на две и търсят отговори. Шарков успява трагически да обагри този образ, защото той идва с вечните въпроси на битието и смъртта. Равносметката му за изминатия житейски път придава на дъжда и елегичен характер. Така авторът косвено внушава, че дъждовете са всъщност тъжните размисли на човека в годините, когато вече е узрял. Тогава, когато безвъзвратно си е отишла младостта, приятелствата и вече са останали спомените — проекция на преживяното от душата. Дъждът, вятърът, облаците, нощта, звездите, замръзналата пръст и залезът са необходими на поета, защото чрез тях, като природни явления, успява да разкрие вечната човешка драма в борбата между доброто и злото, Бога и Сатаната, светлото и тъмното в човешката душа. Художествено-пълноценни, образите стават изразители на човешкия устрем и неудовлетвореност, на битката между живота и смъртта, на радостните трепети на душата и горчивите разочарования. Чрез тях авторът емоционално обагрят стиховете си. Чрез тях се опитва да разгадае тайнството природа-човек. „Сините копнежи“ на човека са изразени в

стиховете му чрез хоризонтите; пустотата в живота, хаосът на безвремието, безизходицата чрез „разкаляните пътища“ и „бягащите облаци“; земният човешки път е илюстриран с образа на деня — раждаш се и умираш; нощта е свобода за духа, а денят — окови; дъждовете — мъдрост. Само човек, който усеща себе си част от природата и е познал тайнствата ѝ, само човек, в който са се втели живителните ѝ сили, би могъл да обясни вътрешната драма на „Аза“, чрез диханията на природата. В стиховете на Шарков душата ѝ е сякаш като човешката душа, която има нужда от чисти пориви и светли надежди. Така Константин Шарков съчетава две линии в творчеството си — пишейки за природата, сложно я съчетава с човека. Говорейки за човека, поетът изяснява същността на природата.

В развитието на българската пейзажно-изобразителна традиция Константин Шарков следва образците на Алеко Константинов, Пенчо Славейков и др., но определено има свой принос — превръща природата в пълноценен лирически герой, чийто духовен свят е красив и хармоничен. Чрез него успява обаче да разкрие духовните си пориви и надежди. В досега с природата се раждат едни от най-хубавите негови произведения. Те поставят проблеми, но и изясняват авторовото разбиране за човека, земното битие, разкриват разбирането му за необходимостта от сливане на човека с природата. Те са философското му обобщение за света.

СВЕТЪТ В ДУШАТА И СЛОВОТО

*Животът — начало. Смъртта
е предела...*

*...
Коварен, божествен, сирот,
човекът се лута сред път и
постеля
да търси за дивите истини
брод.*

*...
Затова не умира всемира:
животът разделя, смъртта ни
събира.*

Константин Шарков

Няма творец, който да стои встрани от обществените процеси, който да не се вълнува от събитията на епохата (без значение дали ги превръща в теми за работа), да не търси отговор на въпросите, които поставя пред човека конкретното време, конкретната действителност. Но всеки по свой начин е свързан със съвременността, по свой начин вижда и чувства света и го отразява в произведенията си.

В поезията на Константин Шарков липсват ярки стихове за съвременното, за големите събития, изнесени на плещите на народа. Но все пак ми се иска да спомена, че книгата му „Не идвам сам“ се ражда точно като отговор на повика на времето — 1965 година. Ярко доказателство е стихотворението „Този, който разлепваше некролози“. Ненатрапващо авторът внушава идеалите на своето време. А в стихотворения като: „Работният ден“, „Работници“, „Подсъдимият“, прозира отношението му към човека-работник. Те са изява на

вълненията му за съдбата на малкия човек, изправен пред стените на СВЕТА — ЗАТВОР, бавно умиращ в големия град.

Героят от първата му книга няма физически облик, не е разкрит като индивидуалност, няма своя биография. Той навлиза в стиховете като образ-обобщение на едно цяло съсловие; навлиза с точната си характеристика „работник“, „подсъдим“, „малък човек“ — неприличащ на другите с „колосани ризи“ и вратовръзки, които стягат пулса му свободен. Човекът е показан в борбата му за хляб, разкрит е „простият му оптимизъм“ за идващия ден и грижата му за света. Авторът ни прави свидетели на мълчаливия бунт в душата на човека срещу условията на живот. В стиховете от „Не идвам сам“ се прокрадват песимистични нотки, но с огромна сила се налага авторовият хуманизъм. Недоволен, болейщ за своето време и за човека, той насочва вниманието си към битието, света, града, които смазват хората от социалните низини. Без декларативни изказвания, без патриотични лозунги, поетът показва контрастите в големия град и мястото на човека в него. В стиховете се налага социалното начало, което е поставило свой отпечатък върху душата на лирическия герой и автора. Разкрит е процесът на човешкото самоосъзнаване, моралните му принципи, възгледи, разкрито е отчаянието на човешката душа; трагизмът на отделната личност и реакцията му към злото в живота. Още с първата си книга Константин Шарков става продължител на урбанистичната линия в българската литература (Христо Смирненски, Никола Вапцаров, Атанас Далчев, Александър Вутимски и др.). Градът (светът) е направил така, че „равнодушно“ да гледат очите на малкия човек „на живота и смъртта“.

*Той бе човек незначителен,
малък човек в града.
Равнодушно гледаха очите му
на живота
и на смъртта.*

...

*А бе незначителен,
човек от дъното на града.
Никой не се вгледа в очите му.*

*не разбра болката му
света.*
(„Този, който разлепваше некролози“)

Градът е затвор за него, но тежкия работен ден вкоравява ръцете му, изостря погледа му, изпълва го с напрежение („Работният ден“). Въпреки прозренията за света и констатациите за жертвената съдба на малките хора, за изпепелената им душевност, Константин Шарков не оставя без надежда героя си. Вдъхва му оптимизъм, който „бучи в кръвта“ и „не дава мира“, „пропуква потните ризи / и като пролетен поток / заплискал, / измежду хилядите болки се провира...“ („Работници“). Така поетът асоциативно и художествено разкрива бунта, закипял в душата на човека. В подтекста на творбите откриваме разбирането му за човека и света — човекът оформя себе си в сетивния контакт със света и в борбата си с жестоката реалност. Вниквайки в човешката душевност, Шарков разбира устрема на хората към красота и хармония в живота („Цветната гробница“). Поетът утвърждава нежеланието им да търгуват със себе си („Панаир“) и правото им на свободен избор. („Този, който разлепваше некролози“). Атмосферата на времето, пресъздадена от Шарков в стиховете, ни е позната от творчеството и на други автори, вълнували се от тежкото настояще, вгорчивило душите на хората, но стиховете му са облъхнати от неговите лични философски оценки за живота и смъртта, борбата за оцеляване и надеждите за бъдещето. По-различно е урбанистичното трактуване на проблемите. Шарков не копира, не преповтаря казаното от други творци за човека, живота и битието, а ги осмисля по нов начин и по нов начин предава творческите си обобщения. Така тази първа книга („Не идвам сам“), обагрена екзистенциално, дава насока на бъдещата творческа работа на поета — ориентирана към човека, психологията му; нравствеността му, духовните принципи, моралните ценности и т.н.

В следващите си книги Шарков продължава да работи върху своеобразната тема „Човекът и неговият свят“. Усеща се обаче коренна промяна в авторовия стил, в строфично — ритмичното изграждане на стиховете и в подхода му при изграждане образа на лирическия герой. Вниманието му изцяло е насочено към духовните потребности на

човека. Дълбоко преосмислени са художествените образи, а творбите се явяват квинтесенция на натрупания жизнен опит и мъдростта на годините. Съвсем обяснимо е, че в поетичните книги след „Не идвам сам“ поетът търси значимото, същностното в човешкия живот, обръща поглед към най-скритите кътчета на човешката душа. Но онова, най-важното, което извежда като основен проблем, е човешката болка. Ще се позова на факта, че книгата му „Крехък кремък“ се ражда 26 години след появата на първата. Не защото не е имал какво да каже през тези години на изстрадано мълчание, не защото поетичният му глас е онемял... По думите на Павел Веснаков Константин Шарков, усетил смъртта близо до себе си, обръща изцяло погледа си към онова „което става у самия него“. Там, в душата си, той вижда „кълнове от жал и обич, брулени от ветровете на всичките му есени и пролети“. В оболялата си душа открива „кремъка на своята поетическа същност“. С най-чистите струни на съществуването си той създава „крехките като теменуги, но и твърдите като кремък“ стихове от „Крехък кремък“, „Мълчанието казва всичко“, „Свободни нощни стихове“, „Елегичен дъжд“ и „Обятия“. Само на пръв поглед творбите са определено лични, но проникнали в тъканта им, разбираме, че авторът гледа света отвътре навън, а не обратно, опира се на собствените си изживявания и чрез тях прави философските си обобщения за човека и света. В стиховете му майсторски преливат едно в друго строго личното и общочовешки значимото. За да спаси героя си (себе си) от духовно опустошение и нравствено-морално израждане, поетът намира опора в ЛЮБОВТА и ДОБРОТАТА. Шарков предлага своя формула, своята защитна реакция, свой начин за оцеляване и самосъхраняване:

*Избягвай сиви погледи и думи,
дима на незаслужената слава...
тоз, който си излива сам куршуми —
той сам и срещу тях застава.
И побелявай пак от обич и разлъки,
да зрее разума, душата ти да гони
най-чистите, най-светлите поръки
на всички ненаписани закони.
(„Древен съвет“ — „Крехък кремък“)*

Това житейско прозрение произтича не само от наблюдението на света, но и от преосмислянето му. Шарков сам създава норми и правила за човека, осмисляйки човешката природа и света.

Човекът с всичките си болки и радости, истини и заблуди вълнува, тревожи, възторгва поета. Но Шарков определено се интересува и от естетическите категории в човешкия живот (красиво, грозно, героично и трагично). Натюрелът му се проявява и в склонността към афористичното им изразяване. С лаконичен и точен език, с богат и многопластов подтекст поетът изразява не само своята индивидуалност, но успява да улови етичните параметри на човешкото съществуване.

*Който видял е в очи Бога —
по-нисък е и от себе си.*

...

*Който прозрял е и себе си —
битка и с дявола му прилича.*

(„Поглед“ — „Крехък кремък“)

Осъзнал истините за света и хората, Шарков изразява в стихове дълбоките си вътрешни убеждения, плод на житейски прозрения. Да погледнеш в очите на Бога — това означава до светлината да се докоснеш. А потопиш ли се веднъж в нея, без заблуди, значи си намерил себе си. В много свои творби поетът фино и философски задълбочено извежда житейските си принципи, плод на равносметки и познанието си за света.

*Човекът ли — щастливият проклетник,
човек с ръка се храни и... убива!*

(„Ръката на човека“ — „Крехък кремък“)

Направеното обобщение се ражда от болезнени истини и обективната реалност. Поетът извежда на преден план проблемите на човешката природа — вечната борба между доброто и злото; разкрива

само в два стиха мотивите на човешкото поведение. Оксиморонът „щастлив проклетник“ е всъщност точна характеристика на човека-съвременник на Шарков, озлобен към света и хората, но дълбоко съхранил в себе си кълновете на доброто. Поетът има предвид, че в човешката душа съжителстват раят и адът, Богът и Дяволът; любовта и добротата съжителстват с благородника и злодея. Човекът може да се извиси нравствено от чистите си пориви и вдъхновение, но може и живот да отнема.

С изострена чувствителност за своята съвременност, осъзнал парадоксите на живота, Шарков показва в стиховете си различните проявления на човека. С болка той споделя, че много често човек на човека спира вдъхновения полет, осакатява крилете му, а „с едно крило не се лети“. Без да обвинява и осъжда някого, поетът изплаква в „Свободни нощни стихове“ тежненятията си — своите и на всички хора.

С едно крило не се лети.

...

*Осакати се другото от чувствата,
от завистлива гръмотевица,
от недоимък в делника,
когато можеше да се роди
пшеница и червено вино...*

(„С едно крило не се лети“ — „Свободни нощни стихове“)

В тези стихове поетът изразява неприкритата си съпротива срещу враждебното в живота, срещу физическото и духовното унищожение на човека. Те имат иносказателен характер и събират разнородните впечатления и наблюдения на автора за човека и света. Чрез образите на птицата, устремила се към висините (човекът с неспокоен и вечно търсец дух) и на завистливата гръмотевица (човекът, прояден от злоба и завист, готов да убие дори), Шарков прозира трагедията на човешкия род. Сам, загубил едното си крило, загърбил болката в сърцето си, неговите мисли, неговите тревоги са за спасението на децата:

*Децата вече са наболи с перушина.
Съчмата ги грози,
ако не им разкажа за ловеца.*

Поетът чувства себе си отговорен и задължен да предупреди, за да спаси от смърт децата. Усетил антихуманността, враждебността на обществото, усетил болката от съчмите му, той намира спокойствие за себе си, само ако спаси от духовна смърт и рани подрастващите.

„Лесно е да удариш, мъчно е да помилваш“ — мъдро изрича поетът в ст. „Белег на време“ (кн. „Крехък кремък“). За Шарков човекът сякаш не е неразрешим ребус. Дали от преживяната лична болка, или от зрелостта и опита натрупани през годините, но той има очи за душата. Познал в живота си добро и зло, преструвки и вярност, той знае, че за човека най-трудно е да се отърси от собствените заблуди, да се пребори със самия себе си, прояждан от завист и злоба. Най-трудно е човек да намери път към Бога. Затова поетът е този, който е готов да поеме върху себе си човешките грехове и да потърси опрощение за тях:

*Прости!... Човекът в люлка ли прорита,
все недоволен е до късна есен.
(„Урок“ — „Крехък кремък“)*

Трезво Шарков преценява, че човекът много често недоволства от облаците, от тревата, вятъра, от другите, но рядко се вглежда в себе си.

Спомням си една мисъл на Джон Мил, превърната от Алеко Константинов в максима за живота му: „По-добре да бъдеш недоволен човек, отколкото доволна свиня“. В този смисъл Константин Шарков елегантно внушава на читателите си да обърнат поглед към „Аза“ в себе си, защото ако не познават себе си, ако нямат трезв поглед за грешките си, то те не биха могли да влязат „Там, където свети“. Дълбокото подтекстово начало откриваме и в други стихове на Константин Шарков — „Човекът е захвърлена подкова всред всемира“

— (кн. „Крехък кремък“). Въвеждайки символичния образ на подковата (символизираща щастieto), авторът поглежда от друг зрителен ъгъл на човека. Той носи в себе си красивото и доброто, но във всемира е САМ, ЗАГУБЕН, НЕРАЗБРАН („захвърлен“), ако не намери близост, топлина, разбиране, ако някой не посегне с надежда и любов към него. Светът (всемирът) е огромен и страшен, ако си сам, ако в „тоя хаос странен, сред вечното движение“ („Добър ден“ — кн. „Мълчанието казва всичко“) не чуеш добра дума, не усетиш приятелско рамо, не видиш протегнати към теб добри ръце.

Лирическият герой чувства себе си самотник неразбран — „Сами сме в тоя свят, сами“, изплаква той в „Кръговрат“ („Елегичен дъжд“); „А във трепти — / и безначален, и безкраен, / живот красив, но и покаен“. Тиха тъга владее душата му. Жизнените несгоди пораждат чувството му за самота и обреченост, от там и минорната тоналност на стиховете, които имат звучене на жалба. Анафоричното повторение „сами“ е изразената с думи болка. Контрастът между красивия живот и пустотата, владееща душата на героя, загатват за приглушен вътрешен драматизъм, за вгълбено чисто човешко, философско отношение към живота и смъртта. Героят ту се упоява от живота и света, ту надделява у него скептицизма му, заради социалните фактори и сложната съвременност. Затова и противоречиво е отношението му към всичко, което го заобикаля. „Светът е вечно млад / и нов“ („Елегичен дъжд“), но и „тревожен“ („Наднична луната“ — кн. „Свободни нощни стихове“) и „проклет“ („Отговор“ — кн. „Елегичен дъжд“). Противоречиво е и отношението му към живота. За него той ту е „красив“ („Кръговрат“ — кн. „Елегичен дъжд“), ту „грапав“ („Като знамение“ — кн. „Елегичен дъжд“), ту „калпав“ и „хубав“ („Ще те настъпи някой“ — кн. „Свободни нощни стихове“). Затова и лирическият герой на Шарков усеща себе си разпъван и води живот в два живота — „Прострелян“ и „Жив живот“ („Ти си целият бронзов“ — кн. „Свободни нощни стихове“). Живият живот е духовно разкрепостеният, живот — горене, без мними носталгии и евтини афиши, без жалки печалби. Усеща живота си жив, когато го лъхне на чернозем и въздухът е „избистрен“, когато може с ръка да погали „жива любов“ („Вричане“ — кн. „Елегичен дъжд“). Живее се с истини, а не с измами, жив си, когато усещаш себе си необходим и полезен.

*Не да опожарявам —
живях да докажа,
че всички ние сме съчки
за огъня на една вечност.
Продължавам да съществувам
с вярата на всяка свещица,
която огрява черквата
на едно бъдеще.
(„Въглените“ — „Свободни нощни стихове“)*

Как личността да осъществи себе си в конкретното време — това е въпросът, който вълнува поета. Будното му творческо съзнание позволява да осъзнае, че най-висока форма на проявление на човешкия дух е неговата вяра в бъдещето. Вярата е почувствана и определена в стиховете като екзистенциална необходимост. Ако човек се примири, ако е сразен от трагичните конфликти, то значи е мъртъв духът му. Кризисните състояния прострелват живота, но човек трябва да се бори, да поддържа чистотата на сетивата си, да вярва в живия живот. За такъв живот — горене копнее лирическият герой. И стиховете от книгата „Обятия“ позволяват да видим многоликия му живот и света чрез душата на словото.

*Зад мен — поезия. И смут, и кърви.
И моят век полека си отива
със капитал от вечни-мъртви
и човещинка — все още жива.
(„Зад мен“)*

По художествен път поетът внушава непоколебимата си увереност, че човекът би могъл да се спаси от духовно падение, от обезличаване, само чрез любовта и вярата. Стихотворението „Зад мен“ е обогатено символно с акцент към проблема на съвременността ни — да спасим любовта в човека. Йордан Радичков в „Горещо пладнe“ загатва, че човечеството е на пладнето на своя живот и е време да преосмисли пътя си. Все по-често и в прозата, и в поезията се

прокрадват тревожните вопли на българската интелигенция за спасение, което обаче зависи единствено от нас самите. И Шарков внушава, че „все още“ пламъкът не е угаснал, че от спасената любов, зависи оцеляването на човешкия род. В поезията му е трудно да намерим цели стихотворения — характеристика на живота и света, но посочените точни определения за тях, в отделни стихове, доказват, че сетивата му са максимално изострени за многозначните проявления на живота. Убедително той се противопоставя на дехуманизацията на обществото. Човекът има участ „нелека“, знае творецът, и „сух хлебец, видения и обич, събития — в горнилото на тоя век, безкрайни сблъсъци със сноба“ има обгорелият от верността човек.

Стихотворението „Безсмъртно“, макар и със звучене на изповед пред любимата жена, всъщност е монолог — изява на цялостната позиция на поета, чрез която утвърждава вечностите в човека, живота и света. Интересен е рефренът: „Безсмъртното остава подир нас. / Там нека да ни съдят...“. Въпреки че никъде в творбата си авторът не извежда свое определение за категорията безсмъртно, всъщност е ясно, че тя е превърната в основна величина за естетическия му свят. В тези стихове е вградено категоричното му становище, че за всичко сторено в земния живот — и добро, и зло, човекът ще бъде съден „там“. Анафоричното повторение „нека“ („да ни съдят“) загатва за готовността му да отговаря пред съда на живота без страх и колебание. Шарков оставя на нас, читателите и критиците му, да прозрем философията му за живота и смъртта. Ако се опрем отново на Соломоновите мъдрости, може би ще стигнем до истини закодирани в творбата („Праведността е безсмъртна, а неправдата причинява смърт“ — гл. 1: 1–15). Дали и за поета, като мъдреца Соломон, праведността САМО е безсмъртна: ако си преживял участ нелека, но си живял честно; ако си извървял „горнилото на тоя век“ и си надмогнал дребнавостите му; ако си изживял самота и си страдал, но си съхранил човека в себе си, верността и обичта, то значи си живял правилно, т.е. това е знакът на безсмъртието. Интересно е обаче, че поетът (лирически герой на стихотворението) не търси божествената оценка за делата си. Съзнава, че тя ще дойде с идващите поколения („Безсмъртното остава подир нас“), т.е. поколенията, в бъдното („Там“) ще ни съдят. Тръгвайки от своя собствен живот, героят прави обобщение за живота на човека изобщо. Ако спирам вниманието си на

„Безсмъртно“ от книгата „Обятия“, то има и друга причина. Във всичките си творби — от „Не идвам сам“ до „Обятия“, всъщност Шарков подтекстово обяснява връзката живот-смърт. Вълнува се от екзистенциалните въпроси: Как трябва да се живее живота? В какво да търсим смисъла? Спасението за човека той намира и в децата, и в книгите, и в мечтанията (по „Бързам да кажа“ от кн. „Мълчанието казва всичко“)

*Сега бързам — друг път ще се доизкажа
и това, от което сърцето се кърти...
Безсмъртното не е толкова важно...
Важното е да живеем като безсмъртни.*

Това прозрение за логиката на човешкото поведение е основано на конкретни житейски преживявания; звучи като прозрение философско, произтекло от поетовото наблюдение и преосмисляне на връзката човек-свят. Само един поглед не е достатъчен да „видим“ дълбокия смисъл, вложен в ст. „Безсмъртно“ и „Бързам да кажа“, защото тогава бихме открили вътрешната противоречивост в позицията на героя за „безсмъртното“. Задълбоченото проникване и проучване на стиховете и мирогледа на автора ми позволява да направя извод, че той разбира безсмъртното като екзистенциална необходимост (по думите на Соломон „праведността е безсмъртна“, а тогава перифразирайки текста на Шарков, той звучи така: „Живейте праведно“!). Поетът утвърждава непоколебимата си увереност в това, че човекът ще бъде спасен за себе си и за света, ако превърне праведността в мотив за човешкото си поведение, мерило във философската и нравствената си системи. Ако в „Мълчанието“ той заклеява: „Който носи омраза — нека се огъва, / който носи обич — нека не е превратен“, то „Обятия“ утвърждава верността като добродетел и отрича сноба. Така във всяка своя книга Константин Шарков защитава философията си: живей праведно, обичай ближния си, бъди силен и надживявай трудностите и превратностите на битието, не забравяй никога, че поколенията след теб ще съдят делата ти!

Познал индивидуалното, човешки съкровеното, Константин Шарков изгражда чрез произведенията си образа на лирическия си герой (а всъщност на самия себе си) като човек с богата душевност, познал горчивините на живота в цъфтежа на своята младост и проследява неговия път до есените на зрелостта. Той живее в своя вселена — микрокосмос, облъхнат от неповторимото, съкровеното, изстраданото през годините. Преминал през бурите на живота, открил приятелства и истини, познал подлости и лъжи, в някои свои творби той прави дисекция на духа си в три измерения: минало (чрез ретроспекция), настояще, поглед в бъдещето:

I. МИНАЛО

*Живях и бедно, и богато
с душа, лекувана с бодил.
(„Пожари от листа“ — „Елегичен дъжд“)*

*Сурово, сложно време прокънтя
в ушите ми и сложи длан корава
над мойто рамо...
(„Праг“ — „Елегичен дъжд“)*

*И тъй — без броня, често лъган,
без страх оглеждам се назад:
цветя засаждах, раснаха и тръне.
Ала добре, че като тебе не пълзах.
(„Костенурка“ — „Обятия“)*

*Зад мен — поезия. И смут, и кърви.
И моят век полека си отива
със капитал от вечни — мъртви
и човецинка все още жива...
(„Зад мен“ — „Обятия“)*

*Какви ли пламъци не ме горяха,
та дните ми пътуваха в зиг-заг
и нямах за духа прилична стряха,
и нямах зов, и нямах верен знак.
(„Нощта е моя...“ — „Обятия“)*

II. НАСТОЯЩЕ

*Ето ме и мене, приятели! Вижте ме:
затлачен в делници, с пламнала мисъл,
ту ликувам, ту едва-едва дишам.*

...

Оцелях аз — като ръждясал гвоздей

*от къщата прастара на времето;
За едни хубав, за други — грозен,
залъгван с моите прости поеми.
(„Работа“ — „Елегичен дъжд“)*

*Сърцата ни са вече тихи урни
на спомени — и живи при това...
(„Изгаряне на шума“ — „Обятия“)*

*И колко простичко тупти животът:
железен, но и с дух на свобода,
изтръгната с неистов ропот —
додето не очакваме смъртта.
(„Додето не очакваме“ — „Обятия“)*

*По-ръбест, напорист и непреклонен,
сега разбирам, че мори ме всеки час,
но устоях, защото съм отронен*

*от тоя вид скала — от кръв и плът.
(„Речен камък“ — „Обятия“)*

III. БЪДЕЩЕ

*Мъгли над къщите лежат,
ръцете ми в простора стенат.
Аз вярвам — няма жалка смърт
за живата вода. Не ще отнемат
мъглите погледа суров.
(„Селения“ — „Елегичен дъжд“)*

*Вярвам, ще дойде и време такова:
до тези, до които крача,
като спомен да ме изровят,
да ме разчупят като погача...
Какво ще видят?... Голямо чудо:*

*ще видят моето озарение,
как съм живял тихо и лудо,
за да се смее някой след мене...
(„Послеслов“ — „Обятия“)*

Спасението идва с вярата в човека, с любовта — мечта и блян, с духовните пориви за бъдещето. Тя — вярата му помага да изнесе своя кръст до Голгота, да превъзмогне предателство „от чужди и от свои“, за да научи цената на славата и да изгори спокоен от „златото на сладките вина“.

С голяма част от творбите си поетът създава впечатление, че вече е преосмислил битието и е осъзнал, „че април си е отишъл с разцъфтелите череша, с младото слънце и бяла мъгла“, че вече е приключила борбата му за живот. Но в стихотворението „Внезапно“ от книгата „Елегичен дъжд“, като внезапно рукнал дъжд, като внезапен трепет на душата го връхлита импулса за живот:

*Човек съм с кръв като жарава,
защо, о, Господи да бъда легнал?
Ще стана и каквото ще да става...*

Тези стихове са израз на своеобразния бунт на поета срещу самия себе си и примирението, което го е завладяло. Чрез тях той показва бурята в душата, която кара човека да „очука“ човката си даже „на пук“ на самия живот и в името на живота; да се подаде извън сезоните и свой сезон да създаде; да пожелае да е там, „където някаква цена животът струва“ („Посоки“). Съзнанието за това го извисява над дребното, делничното и му помага да надживее катаклизмите на „Аза“. Събрал кураж, той е готов да продължи битката за живот, да продължи борбата с тъмното и да се пребори за спасението на хармонията и любовта — единствена духовна територия на битието. Достигнал „чаканата зрелост“, надмогнал самозаслепението, в очакване да чуе гласа на съдника — ЗРЕЛОСТ, Константин Шарков формулира идеите си за необходимостта от жертвеност в постигане на идеалите и мъдростта в живота („На зрелостта езикът не прощава“), да бъде защитена от изненади съдбовността на любовта („Защита“ — кн. „Обятия“). Той знае какъв е жребият му:

*... да падна,
в светкавични обятия сразен.
Ако с филизче ново се обадя,
то значи — коренът живее в мен.
(„Адрес“ — „Обятия“)*

Животът и след него ще продължи, но той не жали, че вече няма да го има, защото знае — ще остави от себе си спомен у тези, които е обичал.

*Ще си отида — ту нужен,
ту малко излишен,
предизвикал ненужния трус*

*в душите на тези, които обичам.
А след мене ще има живот
за всяка гугутка, глупак и величие
със спомен
за поредния... Дон Кихот.
(„И така да е“ — „Свободни нощни стихове“)*

Стиховете обобщават възгледите му, че човешкият живот не е живян напразно, ако е изпълнен с високи идеали и хуманна любов.

„Животът — начало“ от книгата „Обятия“, като че ли събира в едно поетовите размисли за света, човека, живота и смъртта. В творбата някак изчистено, кратко, пределно ясно и сентенционнo оформено, Шарков дава формулата за жизнената си устойчива философия.

Животът — начало. Смъртта е предела.

...

*Коварен, божествен, сирот,
човекът се лута сред път и постеля
да търси за дивите истини брод.*

...

*Затова не умира всемира:
животът разделя, смъртта ни събира.
(„Животът начало“ — „Обятия“)*

Смъртта е само предел, а не край за вечно търсеция дух. В едно друго измерение животът продължава. Там, в смъртта, няма раздели. Онова, непостигнатото в земния живот, се осъществява зад предела — там е вечната любов, там се постига мечтаната красота и душевна хармония...

ТВОРЧЕСТВОТО Е ЛЮБОВ

Поезията за мен е живот в живота ми.
Константин Шарков

Воден от съзнанието, че поетът е „говорител“ на човешкия род и тълкувател на вълненията му, Константин Шарков подчинява изцяло себе си на поезията.

От всеки негов стих можем да направим изводи не само за емоционалната му природа, за интелектуалната му нагласа, но и за съкровените му мечти, за разбирането му за творчеството, мисията на твореца и значимостта на творческата личност.

Дълбоко негово убеждение е, че само чрез словото творецът би могъл да оцелее в трудните делници на настоящето.

*Разпъван бях като предател
и възвеличаван с ореол от страст.
И ето — оцелях — красив отново,
но вече само в обгорено слово...
(„Един грозник“ — „Мълчанието казва всичко“)*

Поетът, като личност, е страдалец според Константин Шарков — и заради себе си, и заради другите. С единственото оръжие в своя живот — словото, той воюва за любов и красота, макар и „подритван, бльскан в брегове и хора“, макар и с „овлажнен поглед“ в „безбожно“ трудния път на живота. („Речен камък“ — кн. „Обятия“).

Шарков има съзнанието, че поетът дори да пада, дори да бъде повален, ще продължава да търси в пътя си любов и хармония.

Поетът страда, за да види всичко живо

*към свое съвършенство как се движи.
(„Утеха“ — „Обятия“)*

Стихотворението „Обятия“ от едноименната книга може да бъде разглеждано като лична изповед на Шарков, но и като изповед на всички творци, знаещи „какво е жал и рана“, „отрязан корен“ и „ветрена съдба“. В тази творба поетът разкрива света на творците — „Измислен, податлив, осажден / и набелязан с орис на герой“, свят на чудеса, в чиято защита си струва да се воюва със слово, дори и да изгори човек (творец) „като къс метал“.

Поетът най-тежко понася превратностите на съдбата, защото приема човешкото страдание като свое лично. Болките и радостите си трансформира в стихове. Изживява, изстрада ги. Животът за него се превръща в творчество, а творчеството в жив живот. В стихотворението „Когато“ (кн. „Свободни нощни стихове“), Шарков определя позицията си на творец така:

КОГАТО

*съм сукал някога —
това, казват, било поезия.*

*Когато превързвахме
рана на тате —
това бе страшна поезия.*

*Когато целунах за първи път —
това бе акациева поезия.*

*Когато мухълът на живота
пропълзя между ръцете ми —
спаси ме от гибел
поезията...*

Тези стихове, обогрени от имажинизма, са осмислени интелектуално и философски от Шарков. Ретроспективният подход, използван в творбата, му помага да постигне няколко творчески цели: да проследи живота си през различните етапи — от раждането,

младостта с любовта и мечтите до зрелостта от една страна, а другата му цел е да утвърди идеята си, че самият живот е поезия и че само тя би могла да спаси човека в поета от гибел.

Шарков има усещането, че в стиховете си е затворил целия си съзнателен живот:

*Узрях. У мен, което е живяло,
остава в нивата, засята с реч.
(„Пиета“ — „Елегичен дъжд“)*

Любовта и поезията му дават сили за живот, помагат му да съхрани себе си истински, а не фалшив, да запази чертите си непроменени.

*Все същият и мъничко различен,
нечакан, викан и насън,
където и да съм — ще тичам
при всеки глас, при всеки звън
на пеещото мило чувство.
И винаги ще ме познаваш ти:
за тебе жив и за едно изкуство,
аз нося собствените си черти.
(„Черти“ — „Мълчанието казва всичко“)*

Поетът чувства и мисли чрез стихове, обича и изрича „любовта си в строфи и ноти“ („Рецитал“ — кн. „Крехък кремък“), изплаква болката си по любимата жена пак чрез словото — „Остави ме в стихове да си поплача“ („И така се случва“ — кн. „Мълчанието казва всичко“). Най-точно Шарков обаче охарактеризира творческия процес в стихотворението „Творчество“ („Мълчанието казва всичко“):

*Аз живях, и живях, за да любя, а любя ли,
значи моята тръпна душа... твори!*

Това не е поза, не е маниерничене, а дълбоко чувстване, съзнание за необходимостта от любов, която да окриля поета и неговия живот. Тези стихове са изблик на тръпната му душа и чрез тях той заявява категоричната си позиция: творчеството не е игра, а живот, а той животът, без любов, е пуст, празен водовъртеж от образи и чувства. Творческото си верую Шарков защитава и със стихотворението „Светът е вечно млад“ (кн. „Елегичен дъжд“):

*Талантът е
голямата любов,
бездарието в нея —
смърт.*

По този своеобразен начин, поетът създава свой автопортрет. Почти иносказателно загатва, че за да се създава стойностно изкуство е необходимо не само да можеш да държиш писало, необходим е талант и любов — другото е равнозначно на смърт. Творческият процес е високо интелектуален труд, за който се иска чиста любов. Човекът на изкуството не бива да вярва на лъжи, да се самоизмамва, а да оценява себе си през призмата на таланта и любовта. Те трябва да бъдат най-високите стойности в живота му.

И все пак, когато се опитваме чрез творчеството на един автор да определим принципите, да проникнем в душата му — добре би било да потърсим и да видим търпят ли те промяна през годините. Изследвайки текстовете на Константин Шарков от шестте му книги, всеки би могъл да се убеди, че и в зрелите си години той отново е на колене пред словото. И пак, както в младостта си, се чувства обвързан съдбовно с Евтерпа (муза на лириката). Поетът не скрива, че за него това е интимна връзка, „мило робство“, „свещено робство“, / „когато си освободен / от робията / на всичко/ излишно“. („Пиша свободно“ — кн. „Свободни нощни стихове“). Само окован с нейните „златни вериги“, той се чувства „земен жител“ и тайно му нашепват божества. („Като бяла лава“ — кн. „Свободни нощни стихове“).

Шарков приема творческия процес като единствено спасение за душата си, като изцеление, което „пречиства“ („Все за дъжда“ — кн. „Свободни нощни стихове“).

*Творчеството
е взаимна любов —
между прелъстителя
и неговата светла жертва.
(„Рисуваш върху въздуха“ — „Свободни нощни
стихове“)*

Поетичното слово изисква себеотдаване, взаимна любов, иска „светли“ жертви. Творецът трябва да пренесе себе си пред жертвения олтар на музата си, за да получи вдъхновение, за да бъде озарен от светлината ѝ, да чувства любовта ѝ всеки миг.

Поезията за Константин Шарков е „мъка“ и „делничен празник“, негова „обич и ласка, и щит“, само с нея и заради нея той живее „честит“:

*Покорен от света ти безкраен,
озарен от твойта тъга —
ти опази в душата ми рая,
но и ада не ще отрека.*

Такава е светогледно — философската му позиция за поезията — „странния и чутен имот на душата му“. Нейните думи „нежни и гневни“ са вечните очи на света. Синтезирано и мъдро Шарков вплита това си разбиране в стихотворението „Поезия“ (кн. „Елегичен дъжд“). За поета словото е БОЖЕСТВО, което носи в душата си и към което отправя тихите си молитви: „Защити ме от дива забрава, / греховете ми ти защити...“

Няма съмнение, че в стихотворенията си Шарков разкрива художествено — субективната си нагласа, от свой зрителен ъгъл разглежда творческата личност и подчертава значимостта на мисията на твореца.

Оригинално — индивидуалната му поетична същност ярко проличава в тях, защото те са неговия живот, неговата любов, в тях е душата му — обгоряла в словото.

Творчеството е любов, а тя иска взаимност, вяност, духовно жертване. И Шарков ѝ се отдава безвъзвратно.

ОРИГИНАЛНА ПОЕТИЧНА ПЛАСТИКА И РИСУНЪК

В поетичния свят на Константин Шарков можем да открием богатите търсения на едно будно творческо съзнание.

В продължение на 33 години вече не секва „машинката му за мисъл и слово“ и дай, боже, още дълги години да е така, за да не „прашясва в долапа на времето“ (по „Ако и аз“ — кн. „Свободни нощни стихове“). Колкото повече минават годините, толкова по-изразителен, натежал от образност, от зреене, от мъдростта на преживяното и опита, става стихът му. По-асоциативен, по-пластичен и изразителен е той. Тематично разнообразни са творбите му. Поетът се е докоснал и до парливите проблеми на обществото, и до болките, и радостите на човека — негов съвременник. Всяка книга на Константин Шарков е вътрешно (идейно) обвързана, вплетена с другите, а всяко стихотворение е един изживян трепет на душата, превърнат в голяма поетична симфония от багри, образи, картини и звуци.

Един бегъл поглед, едно само прочитане на стиховете, са недостатъчни, за да се открие индивидуалната му поетическа същност. Тогава бихме видели единствено познати, експлоатирани теми и мотиви и от други автори: за земята, Родината, майката, любимата, човека и живота. Само детайлното анализиране на текстовете на един автор позволяват да се проникне в същността му, да се открият нови акценти в познатите теми, познати образи, но интерпретирани по нов начин и т.н.

В този смисъл е необходимо да направим преценка на художествените способности на поета Константин Шарков. Разбира се целта на тази книга не е изследване на авторския език и стил, но да говорим за книгите на Шарков, без да подчертаем особеното в тях, това което го прави самобитен творец, би било слабост на книгата. Затова ще си позволя да насоча читателското внимание само към онова, което най-силно впечатлява в неговите творби. Поезията му се отличава със своя лаконизъм, стихотворен синтез и точност във

финалното сентенционно оформяне. Като че ли това Шарков превръща в основен свой прием. Обикновено финалните стихове носят в себе си обобщаващия смисъл на философската стойност на произведенията. Много от тях са впечатляващи, запомнящи се и затова бързо навлизат в речта на читателите. За творчеството на Шарков те стават емблематични. Ето и някои афористично изразени авторови истини за битието, времето, човека и света: „... КОЙТО Е ДОСТИГНАЛ ЕСЕНТА, / НЕ СЕ СТРАХУВА И ОТ ЗИМА“ („Лисичи пламък“ — кн. „Крехък кремък“); „ЧОВЕК С РЪКА СЕ ХРАНИ И... УБИВА“ („Ръката на човека“ — кн. „Крехък кремък“); „ЛЮБОВТА Е СТРАДАНИЕТО НА БОГА“ („Право“ — „Крехък кремък“); „СТРАДАНИЕТО ВСЕ ПАК Е ЛЮБОВ“ — („Вали“ — кн. „Крехък кремък“); „БЕЗСМЪРТНОТО НЕ Е ТОЛКОВА ВАЖНО... / ВАЖНОТО Е ДА ЖИВЕЕМ КАТО БЕЗСМЪРТНИ“ („Бързам да кажа“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); „ВСИЧКО МОЖЕ ЧОВЕК ДА СПАСИ, ДА ПОДРЕДИ, / НАЙ-СТРАШНОТО Е ДА НЕ ОБИЧА“ („Няма връщане“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); „ЖИВОТЪТ Е ЗАЩИТА НА МЪРТВИТЕ“ — („Въглените“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „БОРБАТА ЗА КОКАЛА / Е ПОГУБИЛА / ТОЛКОВА МНОГО ХЛЯБ“ („Кучето“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „НОЖЪТ, ОНОВА ТЪПО ДЪРВО НА БАБА И КУРШУМА / ЕДИНСТВЕНО НЕ ПОРАЗЯВАТ ДУШАТА“ („Дядо ми“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „ПОЕТИЧНОТО ИЗЦЕЛЕНИЕ ТЕ ПРЕЧИСТВА“ („Все за дъжда“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „ТАЛАНТЪТ Е / ГОЛЯМАТА ЛЮБОВ, / БЕЗДАРИЕТО В НЕЯ / СМЪРТ“ („Светът е вечно млад“ — кн. „Елегичен дъжд“) и много други.

Тези мъдрости въздействат естетически. Подтекстовото начало е много ярко изразено в тях. Вплетени в текста те дават възможност дълбоко интелектуално да бъде осмислена идеята, проблемите заложили в творбата. За да се създадат такива стихове — афоризми, се изисква изключителна наблюдателност и дълбоко преосмисляне на живота.

Художественият свят на Константин Шарков е богат и разнообразен. В реквизита от изразни средства и похвати той често посяга към сравнението и го използва твърде убедително. Донякъде точно чрез него успява да покаже новия си творчески облик. Ето и някои примери: „ВЪЗДУХЪТ МЕ СТЫГА КАТО РИЗНИЦА“

(„Посоки“ — кн. „Елегичен дъжд“); „ЧОВЕК, С КРЪВ КАТО ЖАРАВА“ („Внезапно“ — кн. „Елегичен дъжд“); „КАТО БЯЛА ЛАВА / СТАДОТО КОЗИ ТЕЧЕ“ („Като бяла лава“ — кн. „Свободни нощни стихове“); „О, МОЕ ВРЕМЕ, / С ВЪГЛЕНИ ОМРАЗА, / С ПЕПЕЛ-СПОДЕЛЕНОСТ“ („Вълците са всеки срещу всеки“ — кн. „Свободни нощни стихове“).

*Срещнах майка ти, странно момче,
като гарвана черна,
а от очите ѝ капят
пролетни капки.
Като куршуми,
които прострелват душата.*
(„Ти си целият бронзов“ — „Свободни нощни стихове“)

Тук сравнението на майката с черния гарван е само по външен белег (черните дрехи на майката с черния цвят на птицата), т.е. губи се връзката с типичното за действителността, характерното за предмета на сравнението (с гарвана — „зловеща птица“ (по Ботев) и майката — страдаща по загубеното чедо). Докато намерените за сълзите сравнения, са вече в аналог на жизненото — както дъждовните капки тупат по земята на пролет като куршуми, така и сълзите на майката, натежали от болка, прострелват и раняват душата.

На някои места в книгите откривам обагрени от имажинизма сравнения. В стихотворението „Фучи“ — спомените за „приятелствата непотърсени“ и „непометените дворове“, „неоткъснатите люляци“ и „неизхарчените дребни монети“ лежат „като слънчасал бивол / зад мене, зад сегашния ми живот“ — (кн. „Свободни нощни стихове“), или „И мислите ми пукат като кости, / в съня ми черен клюн виси. / Това са моите Велики пости — / слънчасалия хляб да ги краси.“ („Ден“ — кн. „Крехък кремък“).

Разбира се, не можем да говорим за цялостно влияние на метода, а по-скоро само за детайли, които са били необходими на автора, за да направи по-богати и по-сложни асоциативните връзки, за по-голяма конкретност и сетивност при изображението.

Стремежът на Шарков е към прецизирана изразност. Езикът на поетичните му творби е стегнат, лаконичен, но и колоритно-образен. Често стихотворенията му оставят у нас, читателите, погрешно впечатление, че авторът им е много сдържан, спокоен — дори когато изплаква болка или други трепетни вълнения на душата. Всъщност чувствата напират да се взривят, но поетът ги контролира, кондензира ги в метафори, в зрели образи, които могат да се почувстват единствено с рецепторите на душата. Ако говорим за оригиналната творческа физиономия на поета Константин Шарков, то несъмнено метафоричното изразяване на идеи и чувства е една от причините за това. Той има един вътрешен афинитет, необходимост да показва прозренията си, сложната си душевност чрез философски осмислени метафори. Втъкани в заглавията на книгите, в поетичния текст, те са доказателство, че Константин Шарков е един от майсторите на метафората в българската литература.

„Елегичен дъжд“ например е заглавие на неговата книга, излязла 1997 година. В материала си „Очарованието на един тъжен поет“ литературният критик Марин Кадиев пише: „Самото заглавие «Елегичен дъжд» като метафора буди асоциации за светла тъга, за преходност, за носталгичност по отминало време, за едно разтваряне на духовното в материалния свят, за неизживените неща. Шарков преживява обективното човешко време и го прави в стиховете си свое, субективно човешко време, като го насища с много българска виталност и го сгръва с прочувствените си мисли“. А Шарков постига това в почти всяка своя книга, види се без много труд. Явно, поетовата нагласа е такава. Мисля, няма читател, който да не се съгласи с Марин Кадиев, че заглавието „Елегичен дъжд“ е метафора, обобщаваща темите, идеите, чувствата на цялата книга: тъгата по изживяното през годините, спомените — живи рани на душата, умората от дните — борба за живот и т.н. Поетът успява да закодира още в заглавието чувствата родени в зрелостта. Интересното обаче в книгата на Шарков е друго — той притежава рядкото умение да подчини метафоричните образи, вградени в текстовете на отделни стихотворения, на ключовия метафоричен образ, вплътен в заглавието. Или изводът, който се налага е, че той (ключовият образ) е код за тълкуване тайните на отделните стихотворения в книгата. Примерите, които предлагам от „Елегичен дъжд“ доказват това:

*Умора в листите ръждиви бди.
Реката под прозореца почива.
(„Флейти“)*

Осезаемо реалистично звучат стиховете. В зрелостта човек е уморен, но БУДЕН. Глаголът „бди“ е знак, че героят от „Флейти“ е с „кръв като жаравя“ и чака само нечий повик, за да закипи отново кръвта му. Или „Мъгли над къщите лежат / ръцете ми в простора стенат“ („Селения“). Мъглата на зрелия живот притиска човека, но ръцете му — криле са готови за полет, все още духът му е устремен към светлината. Онова, което прави много силно впечатление в текстовете е, че авторът не използва познати метафорични образи, а създава свои, бих ги нарекла шарковски дори „зъзнеци клони“ („Бразди“ — кн. „Мълчанието казва всичко“); „дъждът доволен тихо си отива“ („Ръката на човека“ — кн. „Крехък кремък“); „Асмата плаче“; „Дрянчето гледа небето“, („Наднична луната“ — кн. „Свободни нощни стихове“) и т.н. А те, сполучливо намерени, са доказателство за стремежа му да създаде свое поетично лице, свой поетичен почерк, свой инструментариум за осъществяване творческите си цели.

Авторът има изострени сетива за човешката душа и душата на словото, за света. За постигане идейните си внушения той използва нехудожествена условност в пресъздаване обективната действителност: символни обобщения, изразителни метафори, глаголи, които динамизират речта, цветова символика, алегорични образи, и т.н.

Целият този поетичен инструментариум е в услуга на Константин Шарков, за да изрази по-ярко моралните си и нравствени житейски принципи, чувствата си, да очертае ориентирите, духовните опори за човека в драматичното ни и конфликтно време.

НА РАЗДУМКА В „ЧЕРЕШОВАТА ЗАЛА“

Този разговор съм записвала през дългите летни дни на 1997/98 година в скромния дом на поета Константин Шарков.

Под сянката на огромна многолетна череша („Черешовата зала“ по неговите думи), в подножието на Сините камъни, все повече разбирах, че желанието ми да преплета размислите си с неговите за живота, щастието, поезията и смъртта, нараства след всяка среща. Тихо и незабележимо исках да се „вмъкна“ в света на човека и твореца, а в сърцето ми лежах неговите книги — поезия.

И ТАКА СЕ ЗАПОЧНА...

— **Чукам на портата ти, пък ти ме посрещаш, сякаш нося знамение... Просто искам да те помоля за нещо много важно за мен...**

— Заповядай. В тая къщица, в която живея лете вече 40 години, все чакам някой да тропне... Да не си прописала стихове? (смее се). Такава ми е нагласата на стопанин — трябва да зная как да отвърщам на тези, които идват да ме видят...

— **Усещам, че тук ти е много хубаво.**

— Малко е да се каже... Живея сред скалите, сред дърветата, сред дъха на избуялите билки и треви, вирам се в дъжда и усещам вятъра, хубаво ми е. Но най-добре ми е, когато си бърбря с приятели за какво ли не и за оная магия на словото, която озвучава всичко... Тук се ходи бос, да те парне пръстта, която те настройва нестинарски. Та искаш да кажеш — мъчи те някакъв въпрос, Соня?

— **Искам да пиша за тебе... За твоята поезия, за живота ти досега, затова което даваш от себе си на всички, които те обичаме...**

— Човек, като не знае какво да прави с доброто си име като теб, готов е на авантюри (смее се)... Че за кого толкова съм интересен? Когато се е случвало да говорят за мен — все по-силно е ставало желанието ми да си мълча. Казваш — „даваш“... Давам, но и вземам.

Енергия. Земна и обична. Тя се нарича още и човещина — това, което нищо диво не може да ти го даде. Извинявай, но тази твоя идея ми звучи малко странно (замисля се). Мислех си, че някога трябва да настъпи период на тишина. Почти четиридесет години се пекох на тая скара, наречена култура, литература, доста обгорях, загубих, изпепелих се. А фактически за себе си съм свършил само нещо, равно на пращинки... Книгата, която си намислила да сътвориш, си е твое дело. Аз там нямам отговорности. Чувствам се обаче неудобно, защото такива „анкети“ трябва да се правят с признати творци, които и да послъгват понякога, пак трябва да им вярваме...

— **Издаде вече шест книги поезия, а напоследък впечатляват първите ти публикации на сонети, зная че ги пишеш от няколко години... Фаворизирането ти е чуждо, но всички се интересуваме в края на краищата — какъв човек си ти, как така стана, че присъствието ти в културно-творческия живот е ярко, впечатляващо. Интересно ми е да зная от какво се радваш, от какво страдаш, как пишеш... Трябва да забравиш, че съм ти гостенка. Не ми отказвай „си бъррим“ както ти се изразяваш...**

— Ще се опитам да ти разкажа за скромния си живот простичко, защото аз винаги съм се учил на това от безкрайно интересните обикновени хора, сред които съм живял, особено в млади години, от простотата в природата, от истините, които съм приемал или отхвърлял. Всичко това влезе в стиховете ми, които сигурно са далеч от голямата поезия.

— Искаш да си спомня, че съм се родил някога?

Малцина знаят как съм си патил с това мое раждане. Баща ми беше железничар, майка ми цял живот го е следвала по гарите..., но преживяха щастливо цели 60 години. Така мисля аз. Появил съм се на белия свят на 14 юни 1934 година в единствената жилищна стая на малката гарица в с. Любенова махала, на хвърлей място под Нова Загора. Баща ми е бил началник-гара там. Майка ми не сварила да хване влака, за да се ощастливи в родния си дом в Сливен. Това е станало след няколко дни, но така или иначе, съм записан рожденик в селото. Десетилетия минаха, за да науча истината и най-после да отида да видя тази гара. Междувременно в по-късни години научих за трагедията, която се е разиграла в селището по време на Освободителната война — 1877–78 година. Тогава в черквата там са

избити 1112 жени, деца и старци, дръзнали да се съпротивляват на робията. Това е дори по-жестока сеч от баташката. Но нали знаеш — гласността е нещо велико. Преди години, по случай 100-годишнината от войната, написах поемата „Гласът на каменната памет“. С това се отплатих, доколкото можах, за „невинния си живот“ в селото, където случайно съм се родил.

Много пъти съм имал затруднения със съдебните власти затова къде ме има и къде ме няма. Никой и досега не ми повярва, че единствено само в регистрите на Любенова махала ме има, а в паспорта ми пише, че съм се родил в София.

— **Защо в София?... Живял ли си там?**

— Никога. Но съм кръстен в Църквата „Св. София“ по настояване на кръстника си проф. Спиридон Марков, зет на писателя Тодор Г. Влайков. По този повод и по негово настояване са ми издавали и документите от гр. София.

— **Какви хора бяха родителите ти? Сигурно тези преплитания в живота ти имат връзка с тях, с родовете им?**

— Да... Но да караме поред. Родът на майка ми е от Сливен. Кръстена е Анастасия, но всички я наричаха Ташка Костова Шаркова. Така пишеше и в паспорта ѝ. Мама беше умна и чувствителна жена. Красива. Много хубаво пееше като млада. Пословично работлива, на плещите ѝ лежеше съществуването ни като железничарски скиталци повече от двадесет години. Баба ми Ирина е сливенка, от един от родовете Гандеви. Дядо ми Коста Фотев Апостолов е от Айтос. Останал кръгъл сирак на две години, майка му е гъркиня. Брат му Фоти Апостолов е имал една от най-добрите книжарници и издателство в Айтос. Помня го смътно — пращаше ми книжки, когато се научих да чета. Дядо ми също е бил железничар-стрелочник, а баща ми му е бил началник в Стралджа. Умря като даракчия, затлачен от памуци, безкрайно беден, но човек с остър ум, природно интелигентен, до болезненост честен и справедлив...

Друго е положението с баща ми Георги Иванов Шарков. Той е от Пирдоп. Фамилията там ни е голяма, широкоизвестна, с десетки разклонения почти по цялата страна. Баба ми Анна е родила 10 деца. Две момчета са починали невръстни и баща ми е останал със седем сестри, все многолетници... Дядо ми Иван е бил дребен търговец и земеделец. Именно по бащина линия съществува родството ни с

писателя Т. Г. Влайков. Баща ми поддържаше връзка с писателя, който бил полусляп. Разхождало го из софийските улици едно куче. Дъщерята на Т. Г. Влайков и мъжът ѝ проф. Спиридон Марков кумуват на родителите ми.

Освен това, искам да спомена, че Веселин Андреев е братовчед на баща ми, ако не греша — по майчина линия. Писателят пишеше на баща ми и го посещаваше, когато гостуваше в Сливен. С неговия брат са крили оръжия и литература при подготовката на Септемврийското въстание. Хващат ги като гимназисти с още десетина съученици и тогава изключват баща ми от Копривщенската гимназия и от всички училища в страната. Прибира се в Пирдоп, главява се ратайче, работи по полето и мандрите, помага на баща си. След четири години се явява отново на изпити в гимназията и я завършва. Поведението му обаче е 3, което го лишава от възможност да се хване на държавна работа. Навсякъде го гонят с подозрение. Помагат му видни пирдопчани да се кандидатира за учител и го изпращат на гръцката граница в забутаното селце Юнус дере. Преди това е престоял известно време в училището в с. Барутина, Смолянско. Когато научава, че има възможност да отбие военната си служба, се записва с помощта на близки хора в Железничарското училище. И така поема по железния път — близо четири десетилетия... Безкрайно препатил човек в тази тежка професия — къде ли не е служил — из цяла България. В рода му има много начетени хора, поборници за свобода и много загинали при различни събития... Той беше любознателен човек, до деветдесетата си последна година участваше живо в обществения живот, четеше непрестанно. Запази удивителна памет до края... Оставил е много записки. Някога дори е писал стихове. Запазени са тефтерите му. Ако имам някакво увлечение по литературата, то вероятно идва от бащина родова линия...

ПО ЖЕЛЕЗНИЯ ПЪТ

— **Разкажи нещо за детството си, за учението, за семейството...**

— Помня от третата си или четвърта година. След Любенова махала, където съм се родил, последователно сме били на гарите Деветак, сега „Ц. Церковски“, Явровец до Радунци, Николаево, Гурково, Габарево и от 1948 година се установихме в Сливен. Животът

ми протичаше от малък като на всяко железничарско дете. Семейството ни се самоиздържаше — пасях кози, хранех кокошки, гледах прасе. Баща ми ме водеше по мелници и мандри. Треперех заедно с майка си по цели нощи за безкрайните му дежурства по гарите. Бяха тревожни години на война, опасности отвсякъде, несигурност. Сградите ослепяваха нощем от черни хартии по прозорците — шумни кавги на машинисти и стрелочници, тревожни сирени, прелитащи самолети стряскаха съня ми. В Николаево дозавърших започнатото там начално училище, ходейки обаче по 10 км всеки ден от Гурково до училището в Николаево, с торбичка през рамо. Бяхме принудително преместени в Гурково. После в Габарево завърших прогимназия, и за да продължа образованието си, се прибрахме в Сливен. Дълги години баща ми бе началник на Товарна гара. Интересно е, че затова време на митарства, на несгоди и тревоги — до днес не съм написал нито ред. Просто не зная защо, то не влиза в куплетите ми. Усещам го обаче като представа за живота, като философия... Когато се местехме от гара на гара — натоварени за по седмица в конски вагон, доколкото съм могъл тогава, премислях всичко, което ставаше край мен — изостряше се чувствителността ми, нещо се трупаше в душата ми. Това детство, това юношество са ми много скъпи. По таваните намирах книги и четях безразборно.

... Удивително сговорно бе семейството ми. Аз бях свидетел на уважение и съпричастност в радостите и тревогите на родителите ми. Изключителна радост бе появяването на сестра ми, небезизвестната след години и до днес д-р Анна Шаркова. Сигурно тя би се противила да разказвам всичко това пред теб, но какво да се прави... Останахме с тези спомени двамата с нея. А между нас — пословично уважение и обич... Нищо не може да ни раздели.

— **Какви добродетели възпита у теб семейството ти?**

— Преди всичко трудолюбие. Те са ме държали винаги близо до природата, до животните, до естествената красота на заобикалящия ни свят. А всичкото това е извор на доброта и умение да се разбира езика на първичното. С тая честност и откровеност доста съм си патил в живота. Когато се свързах трайно с книгите, намерих потвърждение и в тях: за да се изграждаш като истински човек и творец, е необходимо да си с отворена душа към другите, към стойността... Тази мекота и нежност винаги са ми помагали и в поетичното осмисляне на нещата.

Живях в противоречиво време — и мен не са ме щадили, много хора ме използваха, за да укрепват авторитета си. Много години съм пропилял в илюзии. А това са по-страшни жертви — жертви на душевността. А можеше и по-иначе, както един е казал...

— **Коя е най-колоритната личност във вашия род и какво наследи от нея?**

— Трудно е да се назове. Аз повече съм слушал за такива хора, сам съм си градил образа им. А до мене беше природно-интелигентният дядо Коста, на когото съм кръстен; родителите ми също впечатляваха; някои големи фигури в гимназията, учители и т.н. От много хора съм вземал градиво за характера си, за възгледите си, за поведението си в обществото... Това не е малко. И все пак — баща ми, сякаш и сега, с цялата си мощ, се е вселил в мене. Нежността и състраданието може би нося от мама. От млада тя бе много грижовен човек. Никога не жалеше силите си за семейството.

— **Защо, казваш, се прибрахте в Сливен...? Защо не отидохте примерно в София?**

— Разказвали са ми, че почти сигурно е било отиването ни в София, за това са настоявали и от Пирдоп, но майчината воля надделя. Аз трябваше да уча вече в гимназия, а къде гимназии по селата. Освен това, непосредствено след Девети септември, баща ми изживя страшни огорчения. И този път от свои, от приятели. Уволняваха го, подозираха го разни неосъществени типове, че им пречел някога и т.н. Завиждаха му за познанствата с известни хора. Обстановката е трябвало да се успокои. Къде ще търси място под слънцето в София по това време на неразбории... Пък и животът по гарите бе оформил вече някакво отчуждение от столицата. Пък и София някак ни плашеше. Сливен се оказа добър вариант. Аз съм благодарен за всичко, което се случи нататък, защото попаднах в един прекрасен град. Винаги ще го смятам за рожден. Та аз тук фактически повече от шест десетилетия вече дишам, страдам, обичам; доколкото мога и пиша своите поетични размисли. Нищо повече на този свят не ми е необходимо, след като имам един свой Сливен, спомените, младостта и зрелостта, признанието и красотата от всичко, което ме заобикаля. Беше отдавна — когато публиката ми отреди „Златната лира“ за поемата ми „Искра от първата любов“, посветена на този мъдър град. С годините все повече разбирам, че не би могло нищо и никой да ме откъсне от него.

— Зная, че едно от големите неща в живота ти е знаменитата гимназия, носеща името на Добри Чинтулов. Вярно ли е, че я наричаш ВЕЛИКА?

— Да, това е първата школа на съзнателния ми живот, през която преминах, за да се усещам сега истински човек. Там съзрях. Там усетих словото в себе си. Там се родиха големите ми приятелства, поне в духовната съпричастност.

Гимназията изкарах с едно отъркано униформено костюмче, толкова лъснато, че в него можеше да се огледаш като в огледало. Баща ми осигуряваше през лятото възможност да разтоварвам дърва и въглища от вагоните, за да си спестя пари за учебници и помагала. Красиви дни изживяхме тогава на тая Товарна гара с Христо Фотев — сърдечния приятел и голям поет, с когото опъвахме жили да разтоварваме дърва и говорехме за поезия. Тогава се появиха и първите ни стихове в „Сливенско дело“. Бяхме 15–16 годишни...

— Когато пишех книгата си „Орис“, бях завладяна от голямото приятелство на така наречената в гимназията прословута тройка поети...

— О, аз съм ти благодарен за тези редове в първата ти книга. Ти почти всичко си разказала за онова време, когато се роди неизменното приятелство между моя милост, Павел Веснаков и Георги Ведроденски. Нас ни свързваше поезията, искреността, мечтите да „превземем“ словото. Това си остана за цял живот. Тогава обикнахме и Дамян Дамянов. Винаги ще му бъдем благодарни за всичко хубаво, което през годините и той е направил за нас. Въпреки че ние почти с нищо не сме му помагали в жестокия му делник — освен с това, че безкрайно много го обичаме като ЧОВЕК и голям поет. Не е възможно да се разкаже — колко години на взаимност и добро приятелство ни свързват и до днес...

— Имали сте прекрасни учители...

— Бяхме вироглави тогава. Но по-сетне разбрахме какви личности са оформяли нашите характери, давали са ни знания и са ни възпитавали. Затова е писано много. Павел също ти е разказал в „Орис“. Вярно е, че наричам гимназията ВЕЛИКА. Тя беше съкровищница и за България — освен с всичко друго, за което е

писано и с талантите, които отглеждаше всяка година и даряваше във всички области на обществения живот... Аз съм горд, че бях сред съученици, които по-късно се реализираха достойно — писатели, лекари, видни общественици, учени и т.н.

А пред уникалните ни учители — поклон!

— **Къде живеете в Сливен?**

— Живеехме на гарата — старото здание, което стана по-късно автогара. Убежище ни беше и старата ни къща на ул. „Великокняжевска“ — край небезизвестната Гюр чешма. Тази къща винаги съм я носил в сърцето си като рождена. Беше чардаклия, с красиво оформен двор... След години новият й стопанин я събори из основи и сега тя изглежда безлична като много други къщи. В нея създадох семейството си. Там ме споходи и поезията.

ПОСОКИ, ХЛЯБ И ПОЕЗИЯ. БОРБА ЗА СЛОВОТО

— **Кога и как прописа поезия?**

— На 15 години. От тогава и печатам... Помня, че беше есен, баба ми вареше някакво сладко на двора. Бях ходил на кино и гледах филм за малкия Пушкин. Бях удивен от това как той гризеше някакво паче перо и пишеше стихове. Нещо се преобърна в мен... Но от къде да взема паче перо? — мислех си. Взех едно моливче. Угризах го цялото. И се ужасих от мисълта, че стихове могат да се пишат за какво ли не. И така започнах — то едни стихове са били (смее се). Но тетрадките, които изписвах, нямаха брой. Докато един ден се разчу и в класа ми за това. Пръв ме подкачи съученикът ми Георги Йорданов (Магучий). По-късно ме забеляза журналистът Замфир Иванов (Фирко) и така се озовах за пръв път на страниците на „Сливенско дело“. Сладка мъка започна да гложди сърцето ми — започна борбата за словото. Сега може и да съжалявам, но човек не знае никога от какъв мерак може да умре... или поне да страда...

— **После какви посоки те примамиха?**

— После... уж щях да почивам след „мъките“ в гимназията. Но макар и със закъснение, записах се в Учителския институт в Стара Загора — там завърших за преподавател по български език и литература. Изживях вълнуваща дружба със старозагорските творци тогава — Янко Димов, Рашко Стойков, Константин Колев, възхищавах се на Иван Мирчев и Иван Хаджихристов. Цяло щастие бе за мен

изключително ерудираният ми преподавател в института Димитър Данаилов — един великолепен и все още неоценен поет. Жалко, че вече го няма. От него научих много тайни за писаното слово. Дълги години поддържахме творческа връзка. От него разбрах какво всъщност представлява поетът Яворов — неговият кумир. С какво благоговение Данаилов дълги години пазеше и обогатяваше музея на този гений в Чирпан. И умря, премазан на улицата — нелепо и страшно...

След това — нищо особено до 1963 година. Работих няколко месеца като учител в с. Чокоба, след това в отдел „Просвета“ — Сливен. Записах се да следвам литература в СУ „Климент Охридски“, но по различни причини и малко недомислие напуснах университета след няколко семестъра. Добри учителски спомени имам от 1-во основно училище Сливен и единното училище „Добри Чинтулов“...

— **Защо посочваш 1963 година като предел, като граница за твоя живот?**

— Защото тогава започнаха годините на съзряването ми като творец и активното ми участие в обществения живот. Бях избран за секретар на новия Клуб на културните дейци, подновен на 5 септември 1963 година. И друг път съм споделял, както в юбилейния вестник за седемдесет годишнината на КДК, че в този клуб изпитах най-силните си душевни вълнения. Попадах в центъра на културно-творческия живот и имах щастието да работя с най-талантливите творци на нашия град. Тогава имаше силен театър, опера, концертен живот, достолепни художници с класическа осанка, оформиха се най-добрите ни писатели, които работят успешно и досега. Близко 15 години всички ние се трудихме усърдно и давахме своя принос за развитието на културния процес в Сливен. Съхранил съм в паметта си изложби, книги, алманаси, вестници и списания, спомен за дружбата си с именити творци от нашата литература и изкуство. Всичко това, въпреки усилията на някои „реформатори“, не може да се отрече и забрави. То си има дири в културната история не само на нашия град. Много неща са разказани — не са спестени в тях недомислията и грешките. Има ги и в твоята книга „Орис“. Всяко време със своите светлини и сенки. Хора с неосъществени амбиции понякога оплюват тотално това време, но това са безплодни напъни... Аз не се срамувам от нищо в живота си.

— **Дължиш ли признателност и на други работни места?**

— Да, разбира се... Добри години изживях в читалище „Зора“, в Дома на литературата, в някои редакции, където работих. Болея най-много обаче за Дома на литературата. Замисълът за създаването му — като пръв в страната такъв институт — бе великолепен. Цели пет години се борих за запазването на стотиците книги, създадени от две дузини сливенски автори от старо време до сега, да се развие изследователска дейност, домът да се превърне в любимо за писатели и учители място, но... Скудоумието, неразбирането, незащитеното самочувствие на управляващи културата по онова време, доведе не само до закриването на дома, но и до разпиляването на съхраненото книжовно богатство, на документацията...

— **От поведението ти на човек, пък и най-вече от поетичното ти слово прозира склонност да бъдеш доста вглъбен и сложен. Къде търсиш, в какво откриваш смисълът на нещата от живота?**

— Не на повърхността. Ужасно трудно ми е понякога. И от това доста страдам, самовглъбявам се. Така съм устроен — да дълбая в нещата, въпреки че някой ме възприемат все от към веселата ми страна. Зад шегите понякога има и влага в очите...

— **Хуморът ти е присъщ. От кого ти е в наследство?**

— Много весел и дори присмехулен понякога беше дядо ми, бащата на майка ми. А в същото време беше справедлив, отзивчив, безкрайно предан на приятелствата си... Уверен съм, че тази особеност на поведението ми се създаваше и от онези безкористни и иронично настроени към живота селяни и работници, с които имах щастието да живея в детските и юношеските години. Усещах, че хуморът е незаменимо богатство, за да преживява човек сътресенията на душата. Неудобно, неловко дори се чувствам, когато попадна сред прекалено сериозни хора, които не разбират от шега. Измъчвал съм се и с най-добрите си приятели, доколкото ги имам — докато свикнат с лудориите на характера ми.

— **Как да разбирам — без присмехулните пламъчета в очите на Константин Шарков — той не може да бъде същият?...**

— Хайде сега, още малко и ще повярвам на шегата ти... Добре е все пак човек весело да проправя пътеката си през трънливия живот, но не всеки път е възможно това. Ти забравяш, че критиците ми непрекъснато акцентуват на факта, че в стихотворното слово съм

малко тъжен. Има нещо тайнствено в тази работа, но и аз самият трудно я проумявам.

— **Какво ти даде журналистиката и какво ти отне?**

— През седемдесетте години идеята да следвам журналистика ме завладя напълно, пък и на много млади хора от високо място предоставиха възможност да следват... „Присъдата“ за мен беше, че съм бил достатъчно интелигентен и нямамо нужда да уча повече. Знаеш ли, благодарен съм на тази „Присъда“, защото наля масло в огъня. Моят скъп приятел и високо ерудиран журналист Димитър Горненски, който оглавяваше „Сливенско дело“, известно време, изигра решаваща, подтикваща роля, за да кандидатствувам по-късно без протекции в журналистическия факултет. Тогава вече имах малко опит като сътрудник в различни вестници; с Павел издавахме три години прословутото списание — бюлетин „ПРЕГЛЕД“, което зловидци затриха като ненужно. Сега щяхме да имаме три десетилетия утвърдено, както в други градове, издание... Така завърших журналистика в СУ „Климент Охридски“.

Журналистиката ми даде преди всичко възможност да общувам с интересни хора, даде ми изострени сетива за слово и време; тя ме научи на дисциплина в мисленето и ориентиране в проблемите на живота, но тя определено не помага, ако си решил да се посветиш изцяло на писателство. Изтощава много...

— **Издад си първата си книга „Не идвам сам“ през 1965 година. Защо мълча двадесет и пет години до втората си книга?**

— Болезнен въпрос ми задаваш, Соня. Не съм мълчал. Писах, но не издавах. Изпитах толкова огорчения от връщане на ръкописи. За нас, провинциалистчетата, все нямаше планови възможности, все нещо пречеше. Дори ми върнаха и разписана за печат книга — някой все нещо бъркаше в паничката ми... Мнозина избягаха в столицата. Аз останах тук. Скромно скроен човек съм, а има страшно пробивни хора. Дори на Веселин Андреев нито веднъж не съм отворил дума да ми помогне. По време на дългите години на така наречените „Сливенски огньове“ имаше толкова приятелски възможности, но все нещо не ми достигаше да афиширам себе си. Петнадесет години носих китки по гарите и автобусите да посрещам писателите, които се изсипваха да гостуват в Сливен. Такива ми ти работи, Сонечка. Всеки носи кръста си... Утешителното е може би — това, което съм чувал от истински

приятели: не са важни бройките на книгите, важно е какво има затворено между страниците им.

— **Какво си съхранил от общуването с Никола Фурнаджиев?**

— Това е нещо светло. Голямо. Неповторимо. Никога не мога да забравя този широко мащабен във всичко човек. Наистина няколко години, може би последните му, от 1964 до смъртта му през 1969 година, той почти всяко лято гостуваше на „скъпия за него Сливен“, както се изразяваше. Настаняваха го във вилата на ОНС, на минералните бани, заедно със съпругата му Надя. Там пишеше, превеждаше. Почти всяка вечер беше сред нас в Клуба — на упойващи разговори и разпивка, сред младите тогава писатели на Сливен. С негова помощ подготвихме и първия литературен сборник „Кръстопът на ветровете“. Що трепети и вълнения изживяхме. И аз като мнозина имам от тези години много писма, писани от него все зимно време — интересувахе се за живота в Сливен, за творческата работа на младите литератори, за приятелите и често изказваше крайно нетърпение кога ще дойде време за риболов... Често ходехме да проучваме, когато гостуваше, от какво се нуждае Фурнаджиев. Отговорни лица много пъти са ми казвали: „Внимавай! Отговаряш с главата си за него!“ Че колко струваше главата ми за такава работа!... Незабравими бяха дните по Тунджа и малките язовири. Тези летувания с Никола Фурнаджиев съм описал в спомена си за него „Сламената шапка“. Между впрочем, тази шапка още виси на стената в работната ми стаичка. Той я купи през есента на 1968 година от сливенския пазар и ми я остави да я пазя за новия сезон. Но сезоните свършиха, шапката и кутийката блесни останаха скъп спомен.

Имам толкова много за разказване, но не умея никак си. Други направиха цяла кариера с това, че някога случайно са се бутнали в някой велик и той им казал „Извинявайте“. Всички, ние младите автори тогава, изкарахме цяла школа при бай Кольо Фурнаджиев. Той ни учеше да не бързаме и да не си играем лесно със словото. Всеки да търси своя глас. Това бяха уроци по човеколюбие и откровение на един голям поетичен талант. В него живееше някакъв неповторим граждански дух, който се пренасяше в нас, в събеседниците му.

— **Има ли белези, по които можеш днес да различиш истинското изкуство от кича?**

— Ами... (замисля се) просто едното не е изкуство — или формално не е скопосано, няма идеен заряд, не оставя у човека тая задоволеност, както, когато той се докосва до истинското изкуство. Интересно ми е как някои художници защитават пошлото си произведение, опитвайки се да внушат и на критиците примерно такива оценки: „Виж, казва, уж няма нищо, пък какъв колорит, каква цветова гама“!... Пък „гамата“ представлява пет-шест цапки на кръст и... толкова. Същото е и с литературното произведение — или има магия в словото, или няма. Истинското веднага те хваща, завладява те с образа, с подтекста, с рисунъка си, с внушението, с поантата, ако щеш. Но и за тези тънки работи, за да ги усетиш и разбереш — трябва сам да имаш подготовката и висотата, така да кажем, на автора. Нали са казали, че за да възприеме истинското изкуство, човек трябва да се подготвя цял живот. Евтинията си личи. Ако мога да ти обясня с една дума какво е истинско изкуство, то с половин ще ти кажа, какво е кич. Тези разлики не само днес, а през всички времена са съществували... За съжаление и ще съществуват.

— **Има ли образци, които си следвал по отношение на твоето поетическо изкуство?**

— Задаваш ми едни такива въпроси, като че съм признат за велик. Аз просто пиша, както умея.

От малък съм подготвян от голямата руска литература. В книгата си за Павел ти разказваш за това как, като ученици, по цели ноци сме се разхождали из заспалия Сливен с Джагаров, а и с други известни творци, и сме говорили за поезия. И аз ще потвърдя — наши образци бяха Пушкин и Лермонтов, Багридски и Пастернак, Есенин... Да не говорим за Ботев и Яворов. Аз много обичам Павел Матев и Иван Радоев. Но такива личности, като Фурнаджиев винаги ни внушаваха, че поетът започва да се усеща като истински творец, когато „се отърве“ от учителите си. Нито трябва да искаш да можеш да пишеш като Ботев, нито пък мерилото ти трябва да бъде ниско, та да разбира написаното и касапинът например... Въпреки че всеки човек има право да разбира поезията — нали?

— **Кой е най-големият творчески успех, имал ли си несполуки в поетичната си работа?**

— Такива въпроси ми спести, моля те... Откакто се появяват книгите ми, съм „в устата“ на всички, които започнаха да ме

забелязват. По вестниците, в залите, където се събираха хората при така наречените премиери се казваше и за доброто, и за лошото в тях. Много шум се вдигна около книгата ми „Свободни нощни стихове“... Но аз особено ценя книгата си „Крехък кремък“. Създадена е в санаториума в Радунци; лежах в гипсово корито месеци и я „писах“, като я диктувах на малкия си син. Медицината, якият ми дух и мисълта за бъдещата ми книга ме спасиха от... А в „Свободни нощни стихове“ направих опит да променя поетическия си „почерк“. Показа се, че критиката и читателите оценяват промяната като значителен успех. Знаеш ли — понякога ми се иска отново да напиша книгите си, но това е невъзможно. Спомням си, преди много години, посетихме една гимназия в Стара Загора. Четохме стихове, а след това учениците трябваше да напишат съчинение. Срегнах се с учителката веднъж и тя ми каза: „В работата на най-добрата ми ученичка знаеш ли какво пише: «Поетът Константин Шарков се изложи с едно чудесно стихотворение, в което ни направи впечатление...»“ Смяхме се от сърце. Та по този повод, сега и аз ти казвам — веднъж като ти е стигнал куражът „да се изложиш“ пред читателите — нека те те съдят...

— **Със стиховете си искаш да отвориш на читателите път към душата си, или те са реакция от досега ти със света?**

— И едното, и другото. Светкавицата, прогърмяла в душата ми от сблъсъка със света, ме зарежда с енергия, която ако мога, желая неудържимо да предам на хората чрез стиховете си.

Но това е най-трудното — понякога си оставаш само с добрите намерения. Нищо по-опасно няма „да заболееш“ от такъв мерак. Той води към истинско загробване, ако не ти достига талант преди всичко...

— **Тогава талантът е любов...?**

— Наистина е така, защото изкуството се ражда не от омразата в живота, а от красотата, доброто и любовта. Не може автор, които не обича околния свят да бъде носител на такава любов. Мисля си, че изкуството — литературата, са най-осезателните проявления на истинското чувство любов.

— **Кое е най-страшното според теб за един творец?**

— Премълчаването на истините. Нарочното безразличие, родено от някаква пагубна за душата ревност. Бих добавил и усещането, че

загубваш себе си, ако те споходи изчерпването.

— **Само от Сливен ли черпиш вдъхновение?**

— Един приятел беше писал, че съм си бил „останал“ в Сливен. Как така останал? Че какво е Сливен — не е ли България?... И къде съм афиширал САМО любов към Сливен. Всичко живо на този свят, относително казано си има своя само една Родина. Важно е светоусещането. Вапцаров да не е ял и пил в Испания, като е написал „Песни за една страна“?!? Рожденото се прелива в отечество, а отечеството — в света! Имаме писатели, уж не излизат от двора си, пък създават творчество със силата на световни автори... Словото няма граници — то има едно измерение — общочовешко. А такова се прави единствено от таланта. С тези свои въпроси имам усещането, че ще подлудиш някои, дето ще рекат: „тоя вече и мерки, и теглилки раздава за изкуството...“ Ти наистина ще накараш някои *внимателно* да прочетат книгите ми. По принцип говоря спокойно! Не за себе си, пази боже!

— **Какво е мястото на природата в твоя живот?**

— Неотменно. Споделих вече — една голяма любов. Забележи: дори в най-незначителното стихотворение, каквото и вълнение да въплъщавам в словата си — все се пръква чудодейната природа. Дори само с една дума, но тя присъствува. Гордея се с този факт, въпреки че не съм го споделял досега. Това е маята на размислите ми.

— **Как се е променяло отношението ти към любовта през годините?...**

— Коя любов?... Има много любви, които човек носи в себе си, заедно с интимната, онази възвишената, щастливо-трагичната между мъжа и жената...

— **За интимната питам, тази към жената?...**

— Сложно, много сложно за отговор. Читатели са ме питали: може ли човек много пъти да се влюбва истински? Може. Но все по различен начин. От само себе си се разбира, че и различно силно, и различно значимо е всяко ново влюбване. Хората казват, че се помни само първата любов. А почти винаги има само една — съдбовна, която определя посоките в живота. Аз, така да се каже, съм възпявал любовта цял живот, по своему. И сега виждам, че не с еднаква сила, не с еднакъв успех е ставало това в стиховете ми. Харесването не е любов — това всеки го знае. За него не съм написал нито ред. Създал съм

стихове за онази любов, която разтърсва и която не ти дава дъх да поемеш, която има много истини, има и лъжи, и противоречивост. С една дума — многоцветие. При мене тя се е появявала доста драматично, понякога с болка за пропиляното чудо... Така бе оценено това чувство и в книгата ми „Мълчанието казва всичко“. Питаш ме: защо нямам посвещение на стиховете? Имам! На всички онези достойни жени, които заслужават велика любов, но и отдават любов. Любовта блести, тя е жива, когато е родена от физическа красота и богата душевност, когато има единение на две души. Такава любов не я поставят на витрина. Затова смятам — имената не са важни. За мене истинската любов е като дървото и небето за птицата. На дървото е гнездото ѝ, то е нейната закрила, съзерцанието ѝ, песента ѝ, а в небето е нейната дързост, нейната радост и победата ѝ над нелекия живот. Всичко се крепи, уповава, побеждава или пропада от това велико чувство, което Бог ни е дал да изпитаме. И най-силните черти на изкуството се отливат в любовта. Човек трябва да се бори и да заслужи любовта, а след това и да я съхрани. Но трябва да среща и взаимност. Това са банални истини, но ИСТИНИ. Та как иначе би била възможна любовта към род и отечество, към земя и хора, към природата...

— **Имаш ли кредо в живота си?**

— Каква вкаменена дума!... Ще споделя с теб. Често си нашепвам: „Въпреки всичко, кураж!...“ Един приятел преди време ме слиса с пожеланието си: „Да си жив, пък нищо, че не си здрав“. Това прилича ли ти на кредо? Шегата си е шегата. Крепи ме преди всичко вярата в доброто, в приятелството, вярата, че човек е роден, за да бъде обичан, за да създава любов и да я дарява. Моите разбирания за живота, за тленното и нетленното са се оформили сред великата власт на „страсти и неволи“...

— **Какво е семейството за тебе?**

— Пак искаш да ти кажа: ВСИЧКО!... Е, може и така да е, но не напълно. Особено през последните години едва ли бих оживял без семейството си. Трите крака, с които днес едва се движа, опростиха греховете ми, ако ги имам, към близките ми хора. Съпругата ми Веселина се насити на жертви. Безкрайно обичам синовете си, децата им... Годините си отиват, дано разберат какво съм искал да им кажа чрез стиховете си. Казах преди малко семейството е всичко, но не

напълно, в човешкото сърце има място за любви — ти познаваш различните измерения на любовта.

— **Как мислиш, лесно ли се живее с поет?**

— Може би трябва да попиташ тези, които живеят с мен, ако разбира се, са уверени, че съм поет... (смее се и търси с поглед Веселина). Много интересно се получава — колкото повече усещам, че ме обичат, толкова повече щуротиите ми взривяват домашното пространство...

— **Важи ли за теб поговорката: „Приятел в нужда се познава“?**

— Да, благодарен съм на всички, които са ми помагали, когато съм бил в нужда.

— **Способен ли си да се радваш на чужда радост?**

— Да, доказвал съм го. Що за тип може да бъде човек на изкуството — пред теб да говори едно, а зад гърба ти друго... Познавам такива екземпляри — изгарят от завист, все някого одумват, а така рушат себе си, изпепеляват душите си — но не го разбират. Човекът на изкуството, трябва да бъде светла душа, да умее да се радва на чуждата радост и да повече с чуждите болки.

— **Какво място отделяш в поезията си на човешката болка?**

— Болката ми за живота е голяма. Тя се усеща в почти всичките ми стихове. Но тя винаги е свързана с борбата ми за красивото и значителното в живота. Не се плаша от нея, защото зная — радостта можеш да познаеш само чрез болката.

— **Коя е най-добрата ти книга? Само не ми казвай: ненаписаната...?**

— Обещавам. Мога да споделя само, че първата ми книга не биваше да изглежда в този си вид. Некадърен редактор от издателството ме окастри като колче за зеленчук. Бях млад и страхлив тогава, а и връзките бяха много важни. Ценеше се преди всичко идеологизираното творчество (поклаща тъжно глава). И все пак — обичам всичките си книги...

— **Спечели или загуби от това, че най-младите ти години бяха отдадени на културна дейност?**

— Не мога да не съм горд, че осъществих контакти, създадох приятелства с много талантиливи хора в онези години. Понякога като пяна излизаха на повърхността некадърници, неосъществени величия,

които раздаваха съвети, правеха оценки и тровеха творческата атмосфера. Но съм и благодарен на това време в личен план. Той изгради у мен трайни представи за света и литературни предпочитания. Възпита у мен критерии за духовните ценности. Е, и много болка понатрупах...

— **Какво най-важно трябва да изгради у себе си един творец?**

— Характер, може би. В творчески смисъл, но и в житейски...

— **Как наградите влияят на творчеството?**

— Наградите са хубаво нещо, само ако са заслужени. Ти знаеш, че много големи български автори, допринесли за обогатяването на литературата ни, издигнали я до европейските културни ценности — почти не са били награждавани. Аз ги почитам. Фактът, че хората ги обичат, ценят и ги носят в сърцата си е най-голямата награда. В този смисъл, талантът се нуждае от друго признание... ти знаеш от какво...

— **От любов — нали? Говорим, че голямата литература се е задържала в чекмеджетата по време на тоталитарните времена... Как оценяваш този факт?**

— Това, което се вади днес от чекмеджетата не показва кой знае какъв ръст... Това, което сега се толерира, ме изненадва — то че и псувнята ставала за стихове. Чети някои „демократични автори“ и ще се убедиш. Пълнят цели вестници с дивотии. Появяват се словни мътилки и ребуси. На това не може да се вярва — то буди усмивка...

— **Има ли бъдеще литературен Сливен?**

— Има. Горещо вярвам в младите талантливи автори. И изявените достойно защитават себе си. Е, с твоите книги пак ще се разбунят духовете — защо пишеш за този, онзи, защо не за други, защо за живи творци... Но не бива да се вълнуват толкова. Право на свободен избор има всеки творец. И ако той създава талантливо книгите си — нека се радваме за него.

— **Едно събитие привлече преди четири години вниманието на творческата ни интелигенция. Става въпрос за списанието за литература и изкуство „Жажда“. Кой го създаде? Ти си му главен редактор...**

— Това наистина е събитие. Списанието го създаде писателят Желяз Кондев, който е и стопанин на ИК „Жажда“ и го дарява безплатно на сливенската интелигенция. Това е прекрасна възможност

за изява не само на писателите и поетите, но и трибуна на всички културни институти в нашия край.

Добре би било Община Сливен и други организации да се обърнат с лице към сп. „Жажда“, да се окаже помощ на стопаните Желяз и Кунка Кондеви — тези радетели за утвърждаване и разпространение на сливенската култура.

Привличаме автори и от цялата страна. От 1999 година съиздател е и СНБП, който има свое Дружество в Сливен.

Искрено се надявам да не секне родолюбивото чувство и у издателите, и у редколегията, за да пребъде списанието за всички, които жадуват за духовна храна.

— Трудно ли преживяваш в тези объркани и променливи години?

— Много. Много трудно... Тежи ми бездуховието, обладало съвременното ни общество. А бездуховието е смърт. Това вече ни грози. Дано нещо се промени, дано оптимизмът ми не е наивен сън. Безродство трови атмосферата. Разпродават се плодовете на българския народ. Не бива да забравяме животът не започва с никого от нас, не бива да късаме нишките на човечността. Озлоблението не вещае нищо добро. Народът ни е оцелял векове — вярвам, че ще оцелее и сега.

— Наистина, като че ли красотата и мъдростта на времето... трябва да се заплащат, както всичко на този свят. Много от това, което споделихме в този разговор сигурно няма да стане известно на моите читатели по обясними причини, и все пак, би ли обобщил с любими редове от свое стихотворение тая съдбовност, която човек усеща и носи в себе си през целия си живот?

— Не бих искал да твърдя, че това, което сега ще цитирам са мои любими стихове, но те ме съпровождат в тихи и искрометни часове:

*Възраждай се за всяка нова мисъл,
пази като приятели попътни
добрите чувства, и обичай риска,
макар животът строго да ни съди.*

...

Избягвай сиви погледи и думи,

*дима на незаслужената слава!
Тоз, който си излива сам куршуми,
той сам и срещу тях застава.*

— Често говорим за оцеляване и за надежди. Къде, в какво творецът днес трябва да намери духовните си опори?

— В народа. Звучи може би като шаблонен израз, нали? Но е вярно... Духовните опори един творец трябва да открие в душата на народа, в душата на неговите песни. Малко са в СВЕТОВНОТО СЛОВО такива бисерни думи: „Жалей, горо, жалей, сестро / двама да жалеем... / Ти за твоите листи, горо, / аз за мойта младост. / Твоите листе, горо, сестро, / пак ще да покарат, / мойта младост, горо, сестро, / няма да се върне.“

Съгласна ли си с мен?

— Да, съгласна съм с теб. И съм ти благодарна! Народът ни е мъдър, душата му светла, а словото му — е любов! Дано ги съхраним, защото в тях е спасението ни...

Бележниците ми вече са пълни с твоето присъствие, но знаеш — не може всичко да се публикува. Нека да има за спомен...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.